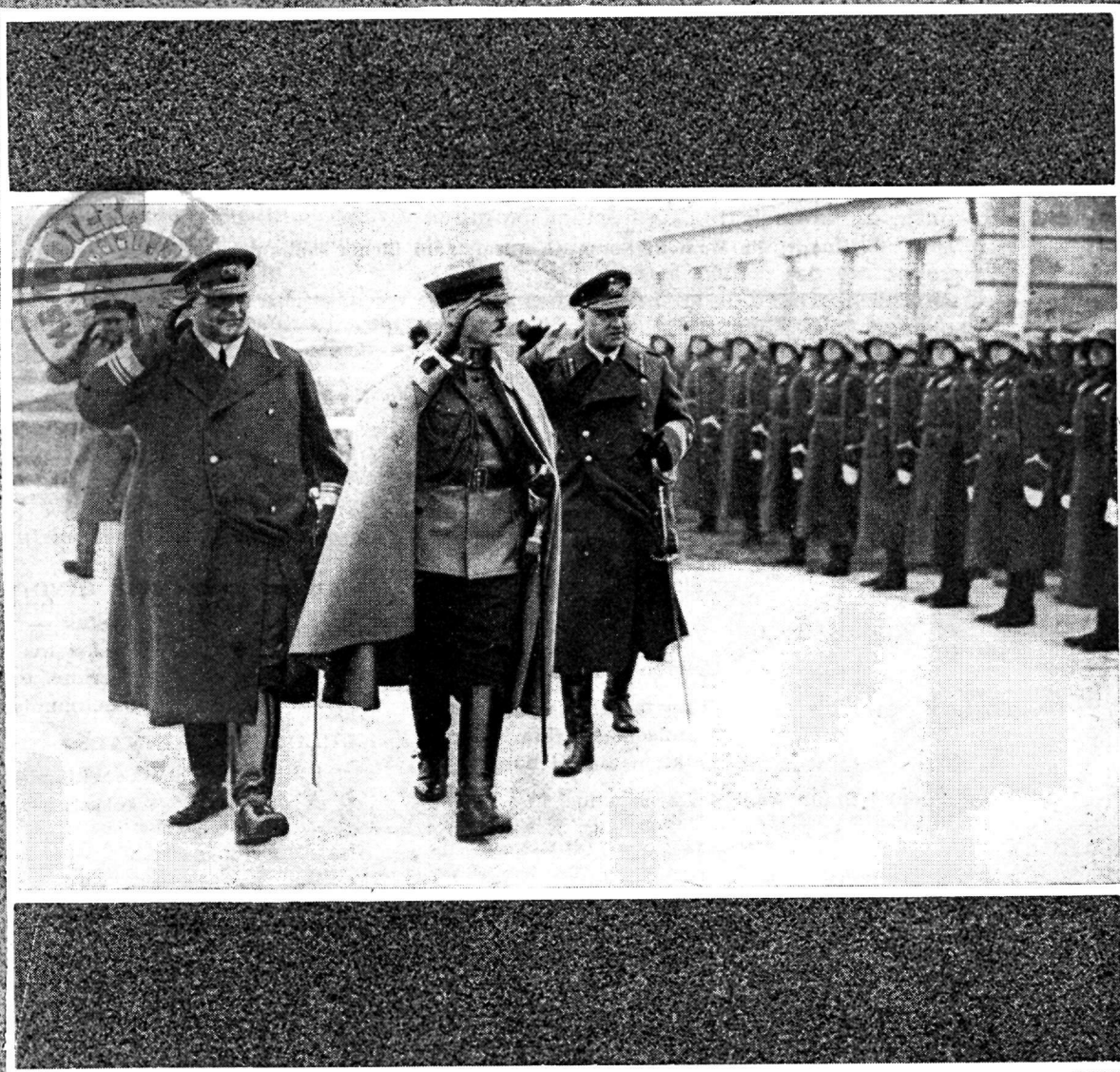

SODUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 43 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Leitnant R. Tammemägi</i> : Eesti Ajutise Valitsuse tegevusseastumine 11. nov. 1918	1045	<i>Lieutenant R. Tammemägi</i> : Entrée en activité du Gouvernement provisoire estonien le 11 novembre 1918	1045
<i>N-leitnant A. Johanson</i> : Kas nõuda kk-lt kaitselahingus flankeerivat tuld	1054	<i>Sous-lieutenant A. Johanson</i> : Le tir d'écharpe des fusils-mitrailleurs dans le combat défensif	1054
<i>Kapten E. Vellend</i> : Lihtseid viise suurtükiväe juhtimiseks	1059	<i>Capitaine E. Vellend</i> : Simples procédés de direction du tir d'artillerie	1059
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>m.</i> : Ohvitseride olukorra parandamine Inglismaal	1066	— <i>m.</i> : Amélioration de la situation économique des officiers en Angleterre	1066
— Sõjaväelisi teateid välisriikidest	1067	— Informations militaires de l'étranger	1067
Sõjaväe elu	1068	Vie militaire	1068
Veste	1068	Feuilleton	1068
Juriidilisi küsimusi	1072	Questions juridiques	1072
Male.		Echecs.	

Kaanepilt: Moment Soome Kindralstaabi ülema saabumiselt Ülemiste lennujaama.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk**.
Telefon nr. 477-20/163.
Kodune tel. nr. 477-20/13-22.

Väljaandja: „**SÕDUR**“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaatemiseks märkimata käsi- kirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

Eesti Ajutise Valitsuse tegevusseastumine 11. nov. 1918.

Sündmusi Tallinnas 20 aasta eest.

Ltn. R. Tammemägi.

Lähemal ajal möödub kakskümmend aastat momendist, millest alates eesti rahvas pidevalt ise juhib oma saatust. 11. nov. 1918 teostus Tallinnas see ajalooline pööre, mis seisnes selles, et saksa okupatsioonivõimude poolt pööranda alla surutud Eesti Ajutine Valitsus ilmus uuesti avalikkuse ette ja jäävalt kindlustas eestlaste peremeheõigused oma maal. See Ajutise Valitsuse samm oli loogiline järeldus üldpoliitilisest olukorrast, eriti aga selleaegseist sündmustest Tallinnas. Alljärgnevate ridade eesmärgiks on valgustada seda tähtsat akti Eesti iseseisvuse saamisloos, ja et see paremini oleks mõistetav, siis ka tausta, millel see sündis.

Saksa revolutsiooni vastukaja Tallinna garnisonis.

Saksa revolutsioon teostus 9. nov. Rahutused selle eelkäijatena olid alanud varem ja olid vastukaja leidnud juba ka Tallinnas. Nagu kõikjal, nii siingi oli esimeseks rahutuste koldeks merevägi.

9. nov. oli saksa merejõududest Tallinnas mereväe kompani ning eelmisel päeval saabunud kaks sõjalaeva: kergeristleja „Stralsund“ ja miinipanija „Nautelius“. Saksa mereväelased Tallinnas olid kohalike enamlaste, eriti aga vene laeva „Okeani“ meeskonna poolt bolševiseeritud. Raadio kaudu nad olid teadlikud sündmustest Kielis ja Wilhelmshavenis, kus merevägi osalt oli mässamas.

9. nov. hommikul oli sadamas esimene sõdurite ja madruste koosolek, kus arutati kodusõitmise ja komiteede valimise asju.

Lõuna paiku heiskas merekompani sadamas punase lipu. Valiti sõdurite nõukogu. Ülemustele esitati nõudmised, et neid, s. o. mereväelasi kohe koju saadetaks, meeskonnale ohvitseridega ühesugust toitu antaks ja auandmine kaotataks. „Stralsundi“ ja „Nauteliuse“ madrused ei võtnud liikumisest osa.

Kindralkomando haaras vastuabinõude järele. Sadamasse toodi baierlastest koosneva 29. Landwehr Brigaadi osi. Nendega piirati sadama rajoon sisse, et tõkestada madruste linnapääsu. Mässu mahasurumiseks aga polnud baierlased tarvitavad — ka neis ilmnes revolutsiooniline meelsus. Vahpeal peeti mereväelastega läbirääkimisi. Juhuslikult sama päeva pärastlõunal Tallinna saabunud Balti vete juhataja viitseadmiral von Uslari sobitusel saavutatigi kokkulepe. Mereväelased lasksid punase lipu alla ja tõmbasid Saksa lipu uuesti üles, ühtlasi lubades, et nad säilitavad rahu ja hoiduvad koostööst eestlastega.*) Selle järele tõmmati admiral soovil 29. Landwehr Brigaadi osad sadamast tagasi ja vabastati teed sadamast linna.

Õhtul saabus kindralkomandosse teade keisri troonilt lahkumise kohta. Peagi see teade levis ka linnas. Tänavail peeti kõnesid eraisikute ja madruste poolt.

Revolutsiooniline meelsus väeosades süvenes. 10. nov. õhtul valiti sõdurite nõukogu Tallinna garnisoni jaoks. Sadama rajoonis oli koosolek, millest võttis osa 800—1000

*) Linnas olid sel ajal okupatsioonivõimude vastu sihitud tööliste toitusrahutused ja Saksa võimudel oli väga tähtis vältida madruste kaasalöömist.

mere- ja maaväelast. Kõnedes nõuti vägede viibimatut kojuviimist. Avaldati mõtet, et saksa parunitele ei tule anda mingit kaitset, sest nendel, s. o. saksa sõduritel ei ole mingit mõtet oma konte ohverdada parunite eest. Nõuti, et valitsusasutised antaks üle Eesti rahvavalitsusele. Kindral Seckendorffilt otsustati järgmisel päeval küsida, et kas ta võtab vägede evakueerimise endale; kui mitte, siis viib selle läbi sõdurite nõukogu ise. Nelja koosolekul viibinud ohvitseri muljed olid: mässulist ja revolutsioonilist liikumist armees ja laevastikus ei saa enam peatada; vägede juhtimine on juhtide kätest libisenud; juhul, kui ei järgne kohest vägede evakueerimist, võib arvestada vägivalda; äärmuslikud elemendid on liikvel.

Punase joonena läbistas sel ajal kõiki Tallinna garnisoni saksa sõdurite nõudmisi soov võimalikult kiiresti kodumaale tagasi jõuda. 12. nov. pärastlõunal leidis aset suur sõdurite koosolek, mis möödus ärevuses. Nõuti viibimatut evakueerimist. Sama päeva õhtul peetud sõdurite nõukogu koosolek möödus samuti ärevas meeleolus. Sellest osa võtnud hauptmann Kalksteini mulje: radikaalsed elemendid on ülekaalus, juhtimine on juhatajate kätest libisenud; sõdurite nõukogu nõuab veel kord peatset täielikku evakueerimist ja valitsusvõimu üleandmist eesti rahvale; väeosad ei astuks iialgi välja eestlaste vastu, samuti ka mitte enamlaste vastu.

Näib, et mässumeeleolu Tallinna garnisonis ja sellele vastav paanika juhtivais ringes saavutas oma haripunkti 12. novembril. Kohalik kindralkomando tegi sel päeval ettepaneku, et Inglise laevu kui ainsaid veel mõjuvaid vahendeid kiires korras Tallinna saadetak. Oma vägede suhtes oli kahtlus, kas nad esile kerkida võivale enamlusele vastu astuvad. Kõige kartlikumaks muutusid aadliohvitserid. Eestimaa Provintσιαalvalitsusse kuulus suhteliselt rohkesti aadliohvitserid. Nende hulgas oli paanika ka kõige suurem. 12. nov. õhtul Provintσιαalvalitsuse ohvitserid hindasid seisukorda endi isikliku julgeoleku seisukohalt isegi nii ohtlikuks, et võtsid vastu otsuse: eriti kardetavas olukorras viibivad ohvitserid ja aseohvitserid sõitku otsekohe Riiga, teised kõik tehku seda hiljemalt järgmise päeva jooksul. Selle otsuse kohaselt pidi Provintσιαalvalitsuse juhtivast koosseisust kolm isikut eesotsas maapealik rittmeister v. Zahniga Tallinna kohale jääma. Tegelikult sõitis neistki ära veel üks, nii et kui 13. nov. meie Aj. Val. esindajad ilmusid Provintσιαalvalitsusse maavalitsust üle võt-

ma, siis olid üleandjatena kohal veel vaid maapealik rittmeister von Zahn ja rittmeister vahahärra von Zeidlitz.

Iseloomustav on veel järgmine juhtum. Umbes samal ajajärgul ilmus kellegi kohaliku eesti lipniku juurde tuttav saksa leitnant, vahetas oma uhke ohvitserimundri lipniku vana eraülikonna vastu ja, jättes oma ohvitserivarustisest endale tasku vaid parabellumi, sõitis erariides kodumaale.

Saksa ohvitserid olid palju kuulnud Vene revolutsioonist ja sellest, kuidas vene sõdurid sel puhul ohvitseri käitlesid. Et sakslased revolutsiooni teevad teisiti, selle kohta polnud veel tõendavaid kogemusi. Sellega ongi seletatav, et Provintσιαalvalitsuse juhid, samuti kindral Seckendorff ise hindasid seisukorda halvemaks kui ta oli. Tegelikult olukord ohvitseride julgeolekut ohustavat pöret ei võtnud.

Pinge lahenes mereväelaste evakueerimisega, mis teostus 12. nov. Ühes mereväelastega laeti laevadele ja saadeti ära 450 meest Tallinna Kindlusevägedest.

Mereväelaste evakueerimisega oli rahu- tum element Tallinnast eemaldatud. Juba 13. nov. kohta märgitakse Kindralkomando 68 sõjapäevikus, et vägede meeleolu on silmnähtavalt tõusnud ja päev möödus täiesti rahulikult. Vastutuse distsipliini ja korra hoidmise eest võttis endale sõdurite nõukogu. Sellega nõukogu tuli toime ka üsna korralikult, tänu sellele, et pärast madruste lahkumist nõukogus olid mõjule pääsenud tasakaalukamad isikud. Nõukogusse kuulus palju ohvitserid. Edaspidi kaaluti nõukogus asju ikka puht Saksa huvide seisukohalt. See tegi Eesti valitsusvõimude seisukorra sood- susetumaks, teisest küljest aga aitas vaos hoida kohalikke enamlasi.

9.—12. nov. revolutsioonipuhangul Tallinna garnisonis oli meile suur tähtsus. Nende päevade sündmused mõjusid kohalike okupatsioonivõimu käsitajate peale nii, et nad ei saanud takistada Eesti Ajutise Valitsuse tegevusseastumist.

Toitlusrahutused Tallinnas.

Peale revolutsioonilise liikumise saksa sõjaväelaste hulgas leidis aset neil samul päevil veel eri kompleks sündmusi, mis samuti tasandasid teed Eesti Aj. Valitsuse võimule. Need olid toitlusrahutused Tallinnas.

Novembri algul tekkis raskusi Tallinna varustamises toitainetega. Kõikjal valitses tunne, et okupatsioonivõimu päevad on loetud ja osalt maainimesed lubasid endile se-

Kindralleitnant
K. L. Oesch

Soome Kindralstaabi ülem Eestis.

Esmaspäeva, 24. skp. hommikul saabus lennukil meie Sõjavägede Staabi ülema külalisena Eestisse Soome Kindralstaabi ülem kindralleitnant K. L. Oesch Soome sõjaväelise esindaja major R. Ingelius' e saatel.

Külalisi oli Ülemiste lennujaamas vastu võtmas ja tervitamas Sõjavägede Staabi ülem kindralleitnant N. Reek koos Sv. Staabi ülema 2. abi ja Sv. Staabi osakondade ülematega, garnisoni ülem, linna komandant ja Soome saadik minister Hynninen koos saatkonnanõunik hr. Koistinen'iga. Ülemiste lennujaama ette oli rivistatud aukompani orkestriga.

Pärast külaliste paigutamist hotelli kindral Oesch tegi visiidi Sõjavägede Ülemjuhatajale, Sõjaministrile, Välisministrile ja teistele riigi ja sõjaväe kõrgemaile juhtidele. Seejärel kindral Oesch võeti vastu Vabariigi Presidendi poolt Kadrioru lossis.

Visiitidele järgnes Sõjavägede Staabi ülemalt külalise auks antud eine, millest võtsid osa Sv. Staabi osakondade ülemad.

Pärast lõunat kindral Oesch veetis mõned tunnid Sõjavägede Ülemjuhataja külalisena.

Õhtuse rongiga sõideti välja meie õlikiviväljade rajooni.

Külastuse teisel ja kolmandal päeval külaline koos kindral Reek'i ja saatjaskonnaga tutvus meie põlevkivitööstusega Kiviõlis, Türsamäel ja Kohtla-Järvel.

Kolmanda päeva õhtuks pöörduti tagasi Tallinna.

Samal päeval kindral Reek andis külalise auks piduliku õhtusöögi, millest võtsid osa Sv. Ülemjuhataja, Soome saadik, Sõjaminister, Välisminister ja rida kõrgemaid sõjaväelasi.

Külastuse neljandal päeval tutvuti Sõjaväe õppeasutistega ja Sv. töökodadega ning

Pilte

Soome Kindralstaabi
ülema külaskäigult.

Vasakul ülal: Kindral Reek tervitab saabunud külalist. — Vasakul all: Vastuvõtjaid Ülemiste lennujaamas: Soome saadik Hynninen tervitab kindral Oeschi, nende taga seisab kindral Brede; kindral Reek tervitab major Ingeliust. Paremalt ülalt alates: Kindral Reek esitleb külalisele oma lähemaid kaastöölisi. — Jälgimas aukompani paraadi. — Aukompani paraadil.

ladudega Männikul. Õhtul oli koosviibimine Soome saadiku juures.

Reedel pärast vabalt veedetud ennelõunat, mille kestel külaline tutvus Tallinna vanalinnaga, järgnes lahkumiseine ja kell 14.05 lahkus kindral Oesch lennukil Tallinnast.

Ülemiste lennujaamas olid saatmas kodumaale pöörduvat vennasrahva Kindralstaabi ülemat kindral Reek ja kõrgemad sõjaväelased. Lennujaama hoone ette oli rivistatud aukompani.

Kindral Oesch'i äsja lõppenud külaskäik aitas veelgi süvendada mõlema maa sõjavägede ja nende juhtide vahel valitsevat sõprustunnet ja üksteise mõistmist ning rõhutas rahvaste ühte perre kuuluvust.

*

Kindralleitnant Oesch on sündinud 08. 08 1892 Pyhäjärvi's. Ta lõpetas keskkooli Sor-tavalas 1911. a. ja õppis pärast seda ülikoolis loodusteadust kuni 1915. a. Pärast seda läks ta esimeste soome jäägritega Saksamaale. Jäägripataljonis Oesch tõusis kompaniüle-

maks. Vabadussõjast võttis ta osa pataljoni-ülemena. Pärast sõda 1918—1919 ta oli Mägestikubrigaadi Staabi ülemaks, 1919—1920 Kaardiväe Jäägripataljoni ülemaks ja 1920 Sõjaväe Staabi ülemaks. 1921. a. määrati ta Viipuri Rügemendi ülemaks, missugusel kohal oli kuni 1923. a. 1923—26 Oesch õppis algul Prantsusmaal ja pärast seda Soomes, lõpetades Kõrgema Sõjakooli. 1925. a. määrati ta Kindralstaabi osakonna ülemaks ja järgmisel aastal Kõrgema Sõjakooli ülemaks. 1929. a. Oesch oli 1. Diviisi ülemaks ja 27. 10. 30. Kindralstaabi ülemaks. 1932. a. täitis ta mõni aeg siseministri abi kohuseid. Alates 1932. a. on kindralleitnant Oesch Soome Valge Roosi Ordu komitee liige ja juba 10 aastat teotsenud Soome sõjaajakirja „So-tilasaikakauslehti“ peatoimetajana. Peale selle ta on töötanud mitmetes komiteedes liikmena. Oesch ülendati kapteniks 1918. a., majoriks samal aastal, kolonelleitnantiks 1921, koloneliks 1925, kindralmajoriks 1930 ja kindralleitnantiks 1936. Kindralleitnant Oesch evib aumärkidest ka Eesti 1. kl. Kotkaristi.

da, et lihtselt ei andnud vilja normihindade alusel. Kohalikul tootlusametil ei jäänud üle muud kui alandada päevane leivanorm 200 grammilt 150-le. Sellest said alguse tootlusrahutused. 7. nov. olid naised linna tootluskomitee ees. 8. nov. jäi suur osa vabrikuid seisma ja töölised tulid tänavatele. Meeleavaldajad liikusid tänavail; lauldi marseljeesi. Peeti miitinguid, mida mõnel pool saksa patrullid laiali ajasid, teisel aga saksa sõdurid ise kuulasid pealt, ilma et oleksid vahele seganud. Ühes tänavakõnes keegi naiskodanik nõudis ühinemist saksa sõduritega ning ohvitseride ja parunite hukkamist. Levitati samasisulisi lendlehti. Leiti üleskutseid, millistes nälgivail töölisel soovitati rünnata linna tootluskomiteed, kes linnaelanikele maalt kartuleid ja vilja nõudvat, kuid selle ära saatvat.

Need üksikud äärmuslikud nähted siiski ei suutnud mõjutada meeleavalduste üldiselt mõõdukat ja rahulikku ilmet. Mingisuguseid rahurikkumisi ilmsiks ei tulnud. Kõneainena kuuldus kõikjal tootlusküsimus, kuid ühtlasi hakkas ikka rohkem läbi kõlama poliitiline põhitoon. Kindralkomandosse läkitatud esindajad nõudsid koosolekuja trükivabadust. Seckendorff sel päeval delegatsiooni vastu ei võtnud, lubades seda teha järgmisel päeval.

Tootlusrahutuste liikumise kandjaiks olid vabrikutöölised. Liikumise suunamise võt-

sid endile Eesti Sotsiaal-demokraatliku Partei tegelased. 8. nov. õhtul oli sots.-dem. juhte K. Ast, O. Sternbeck, A. Oinas, A. Tulp koos Puhkide juures. Seal otsustati, et võimudelt tuleb nõuda: toiduainete väljaveo seismapanekut, võõraste vägede väljaviiumist, võimu andmist omavalitsuste kätte.

Linnapealiku loal valiti igast vabrikust paar esindajat, kes 9. nov. pidid minema linnavalitsusse ja tootlusametisse tootlusküsimuse üle läbi rääkima. 9. nov. enne minekut oli esindajail nõupidamine karskusselts „Valvajas“, kus sots.-demokraatide ettepanekud vastu võeti. Vastavate nõudmistega delegatsioonid ka esinesid. Linnavalitsuses oli delegatsiooni eesträakijaks O. Sternbeck, tootlusametis N. Köstner.

Suuremat tähelepanu väärib sama päeva ennelõunal kindralkomandosse läinud delegatsiooni esinemine. Eelmisel päeval antud lubaduse kohaselt Seckendorff võttis delegatsiooni vastu. Delegatsioon koosnes umbes 20 liikmest; eesträakijaks oli endine Eesti Sõjavägede Ülemkomitee liige sv-am. P. Schneider. Delegatsioon esitas formuleeritud nõudmise, mille 7 punkti olid järgmised:

1. Sõna- ja streigivabadus; vabadus poliitiliste nõudmistega avaldamiseks.
2. Valitsusvõim Eestimaa ja Liivimaa Eesti osas peab üle minema demokraatlikule

Eesti valitsusele ja demokraatlikule Maa-päevale.

3. Saksa väed lahkugu maalt võimalikult pea. Saksa võimud ärgu segagu end Eesti asjadesse.
4. Mingit tunnustust Riia Landraadile, kes koosneb balti paruneist ja ei esinda rahvast.
5. Kõigi poliitiliste vangide vabastamine rahvusele vaatamata.
6. Eesti sõjaväe kokkukutsumine.
7. Luba rahvakoosolekute pidamiseks teatavais ruumes (kus neid varemgi on peetud).

Seckendorff põikles lubaduste andmisest kõrvale. Ta manitses, et rahvas jääks rahule ja mõistuse piiresse. Elanike varustamiseks ta lubas kõik jõud tööle rakendada ja leivanormi tagasi tõsta 200 grammile.

Et Seckendorff silmnähtavalt kõhkles, jutustati temale delegatsiooni poolt, kuidas kümneid tuhandeid linnaelanikke on üles tõusnud ja et Seckendorffi asi on nüüd vältida asjatut verevalamist; siis ei puutu ükski eestlane saksa sõjaväelastesse nende lahkumisel.

Need seletused panid kindrali mõtlema. Ta kõneles oma kaaslastega ja ütles siis: „Hea küll, ma räägin teie härra Poskaga.“

Toitlusrahatuste tähe all alanud liikumine oli seega juba täiesti kaldunud poliitilisele pinnale. Kuna 9. nov. algas revolutsiooniline käärimine ka kohalikes sõjaväeosades, siis nagu eespool selgus, okupatsioonivõimu juhtidel ei olnud mingit ustavat võimuvahendit, millega meelevaheldajatele otsestavalts vastu astuda.

Niisuguses olukorras kindral Seckendorffil ei jäänud üle muud kui osutada masside nõudmistele vastutulekut. Igal juhul oli tarvis vältida enamliste töölisnõukogude tekkimist, kes, ühinedes sõdurite nõukogudega, võinuksid välja kutsuda samasuguse korralageduse nagu see oli vene revolutsioonis. Tuli järele anda eesti kodanlikele ringidele ja seega võimaldada neil enamlastest ette jõuda. See oli oma võimetuse tunnetamise kõrval oluliseks põhjuseks, miks Seckendorff leppis Eesti Ajutise Valitsuse tegevusseastumisega.

Eesti Ajutise Valitsuse tegevusseastumine.

Saksa revolutsioon ei tulnud juhtivatele eesti ringidele ootamatult. Peale mitmesuguste informatsiooniallikate töötas põrandaaluse omakaitse huvides novembri alguses juba organiseeritud luureorgan. Sellesse kuuluv kpt. H. Veem evis tutvust 29. Land-

wehr Brigaadi keskjaamas. Sel teel saadi head informatsiooni. Novembri esimestel päevadel ootas salajase omakaitse juhte enamvähem kindlalt suuremaid revolutsioonilisi sündmusi Saksamaal. Oldi valmis neid esimesel võimalusel kasutama Eesti huvides. Teadetekogumise organile tehti ülesandeks, et niipea kui revolutsioon puhkeb, katsuda selgitada, millisele seisukohale asuvad saksa sõdurid Eesti ja selle põranda-alla surutud valitsuse suhtes.

8. nov. oli omakaitse juhtide salajane koosolek, kus otsustati järgmise päeva kl. 1100—1200 informatsiooni koguda, et kas Aj. Val. võib põranda alt välja tulla. Sellele järgnevalt oli ette nähtud koosolek, kuhu pidid ilmuma ka Aj. Val. esindajad. Soodsel juhul kavatseti neilt nõuda, et valitsus jätkaks oma tegevust avalikult.

Tarviliku informatsiooni hankimiseks viibis kpt. Veem 9. nov. hommikul saksa sõdurite ja madruste koosolekul. Veem tõstis üles ühe saksa sõduri kaudu küsimuse, et kas saksa sõdureil on midagi selle vastu kui eestlased organiseeruvad enamlaste vastu. Küsimust arutusele ei võetud, sest see polevat enam sakslaste asi, mida kohalikud elanikud teevad. Seejuures aga väljendati mõtet, et saksa sõdurid ei hakka segama kohaliku omakaitse organiseerimistööd.

Saadud informatsiooniga kpt. Veem ruttas laevasõidu seltsi ruumesse, kus oli ette nähtud eesti tegelaste koosolek. Koosolek peeti ja sellest võtsid osa ka Aj. Valitsuse esindajad. Neilt nõuti, et Aj. Valitsus jätkaks oma tegevust avalikult.

Viimasel ajal Aj. Valitsus oli oma põrandaaluseid istanguid pidanud peagu iga päev. Protokolle neil koosolekuil ei peetud. Koosolekute sisu seisnes õieti informatsiooni vahetamises ja seisukohtade võtmises arenevate sündmuste suhtes. Sündmused käik näitas, et on aeg oma tegevusega avalikkuse ette tulla. Arvatavasti oli siin tagantlukkavaks teguriks ka omakaitsetegelaste sellekohane nõue. Omapoolt pidi olema valitsusele vastava sammu astumisel julgustajaks ka rahva üldine meeleolu. Rahva hulgas julgeti juba avalikult häält tõsta ning nõuda okupatsioonivõimu lõpetamist ja demokraatlike asutiste astumist selle asemele.

Nagu eespool tähendatud, lubas Seckendorff 9. novembril, et ta räägib temale esitatud poliitiliste nõudmistele asjus läbi J. Poskaga. 10. nov. õhtupoolikul Seckendorff kutsus Poska enda juurde ja palus nõu ning abi tööliste rahustamiseks. Seckendorff küsis, et kas leiva- ja kartulinormi tõstmisest rahva rahuldamiseks jätkub. Poska arvas,

et Maapäev tingimata peab kokku astuma, vastasel korral on tõsised rahutused paratamatud. Maapäeva kokkuastumine ja funktsioonide ülevõtmine Provintsiaalvalitsuselt pidi vältima enamliste töölisnõukogude tekkimise.

Seckendorff esialgu jäi veel kahtlema, kuid hiljem, mõne tunni pärast teatas Poskale kirjalikult, et Maapäeva kokkuastumise ettevalmistuseks takistusi ei ole.

11. nov. hommikul Seckendorff kahtles jälle, et kas võib juba Maapäeva kokkutuleku tähtpäeva määrata. Lõuna paiku aga teatas Poska, et saksa sõdurite nõukogu täidesaatev komitee olevat valmis siin võimu maavalitsusele üle andma ja maad edasi kaitsema, kui kohalik rahvas seda tahab.

Vahepeal Seckendorffil oli olnud telefonikõnelus Riias asuva 8. armee juhatusesega. Seckendorff avaldanud kartust, et Maapäeva kokkuastumise loa mitteandmine võib põhjustada verevalamist. Armee juhatusesest oli pärast esialgset keeldumist antud nõusolek, et Maapäeva kokkukutsumist võib lubada selleks, et viimane arutaks ettepanekuid maa tulevase valitsusviisi kohta. See luba aga ei pidanud veel tähendama Maapäeva tunnustamist.

Kuid armee juhatuses seisukohad polnud vähem kõikumad kui Seckendorffi omad. 11. nov. kl. 1200 ajal tehti sel ajal Riias viibivale Balti Landraadi juhatajale Ed. von Dellingshausenile ettepanek: lennata kohe Tallinna ja mõjutada, et Seckendorff siiski eestlastele Maapäeva asjas järele ei annaks.

Dellingshauseni lend arenes äpardustega ja ta jõudis osalt raudteed kasutades Tallinna alles 12. nov. hommikul. Ta leidis Seckendorffi eest murtuna ja energiliseks tegevuseks täiesti võimetuna. Üle pea kasvanud sündmused ja eriti keisri saatuse oli keisritruud teenrit väga vapustanud.

Dellingshausenil läks korda maapealik rittm. v. Zahni ja kindralkomando 68 staabiülema kt. major v. Pfistermeisteri toetusel Seckendorffi mõjutada: viimase poolt juba antud nõusolek Maapäeva kokkukutsumiseks mitte küll tagasi võtta, küll aga seda tõlgitseda nii, et Maapäev lubatakse kokku tulla vaid selleks, et välja töötada ettepanekud maa tulevase valitsusviisi kohta ja et Maapäeva kokkutuleku luba ei tähenda veel Eesti Vabariigi tunnustamist.

Vahepeal sündmused olid käinud oma rada. Ajal, kui sakslased veel kõhklesid ja aru pidasid, kuidas Maapäeva kokkutulekut takistada, trükiti juba Eesti Ajutine Valitsuse teadaandeid valitsuse uuesti tegevusseastumise kohta. Kui Dellingshausen 12. nov.

ennelõunal Seckendorffi juurest Toompea lossist lahkus, võis ta juba tänavanurkadel lugeda Poska allkirjaga teadaandeid, et Eesti Ajutine Valitsus on oma katkestatud tegevust taasalustanud.

Eesti Ajutine Valitsus oli revolutsioonilisel teel uuesti asunud oma rahva juhtimisele. Asja käik iseenesest oli lühidalt alljärgnev.

11. nov. lõuna paiku oli insener F. Petersoni korterisse, Viru tn, Gutkini majja kokku kutsutud järjekordne põrandaaluse Aj. Valitsuse koosolek. Kohal viibis Aj. Valitsuse liikmeid J. Poska, F. Peterson, J. Raamot ja J. Kukk. Teistest koosviibijaist on teada: Aj. Valitsuse asjadevalitseja Ed. Laaman, J. Jaakson, A. Hanko, dr. K. Konik, O. Strandman, J. Pitka, kindral E. Põdder, polk. A. Seiman ja notar J. Linnamägi.

Koosolekul tunnustati tarvilikuks, et Aj. Valitsus viibimata võimu enda kätte võtaks. Kuna valitsuse juht K. Päts viibis vangilaagris, siis peeti kõige kohasemaks, et J. Poska kui vanem valitsuse liige võtaks ajutise juhtimise endale. Poska oli kategooriliselt vastu. Kauplemise kestis mitu tundi ja Poska tahtis juba lahkuda koosolekult. Laaman ja Konik koostasid teises toas rutuga teadaande teksti Aj. Valitsuse tegevusseastumise kohta, millele üldisel pealekäimisel Poska andis oma allkirja.

Teadaanne, mida ka müürilehtedena linnas levitati, kõlas järgmiselt:

„Eesti Ajutine Valitsus Eestimaa rahvastele.

Eesti Maapäeva Vanemate Nõukogu kuulutas 24. veebruaril s. a. manifesti läbi Eesti iseseisvaks demokraatlikeks vabariigiks ja andis kõrgema võimu kolmeliikmelise päästekomitee kätte, kes Eesti Ajutise Valitsuse kokku seadis ja välja kuulutas. Eesti Ajutise Valitsuse välissaatkonna ettepanekul tunnistasid liitriigid Eesti Maapäeva tegelikult iseseisvaks ainsaks kõrgemaks võimuks Eestis.

Seega annab Eesti Ajutine Valitsus teada, et ta oma takistatud tegevust uuesti on alanud ja avaldab järgmist:

1. Lähematel päevadel astub kokku Eesti Maapäev, kelle peaülesandeks on Eesti Asutava Kogu kokkukutsumine üleüldise, ühetasase, otsekohe, salajase ja proportsionaalse hääleõiguse põhjal.

2. Kõik üleüldise valimisõiguse alusel valitud maa-, linna- ja valla omavalitsuse asutused peavad ajaviitmata oma katkestatud tegevust jätkama juhatuses järele, mida

Ajutise Valitsuse volinikud kohtadel an-
navad. Vahepeal tegevuses olnud ametiasu-
tustelt ja isikutelt tuleb asjaajamine üle
võtta.

3. Ajutine Valitsus kutsub Eesti rahvast
rahuliku usaldusega Ajutise Valitsuse vas-
tutusrikast tegevust toetama ja korda sega-
vatest väljaastumistest tagasi hoiduma. Maa
ja rahva kaitseks on sammusid astunud. Ise-
äranis külmaverelist ja kohusetundlikku la-
hendamist nõuab toilitusküsimus, mis senise
kontrolleerimata ja meie maale kahjuliku
tegevuse läbi kriitiliseks on läinud.

Eesti Ajutine Valitsus loodab, et Eesti
rahvas sel suurel ajaloolisel silmapilgul oma
enesemääramise õigust kultuuriliselt tarvi-
tada oskab.

Tallinnas, 11. novembril 1918.

Eesti Ajutise Valitsuse volitusel:
J. Poska.“

Aj. Valitsuse teadaanded ilmusid tänava-
nurkadele 12. nov. keskpäeval. Öhtupooli-
kul heisati raekojale eesti lipp.

Seckendorffile sai asi teatavaks 12. nov.
esimestel pärastlõuna-tundidel. Tal jäi üle
vaid leppida olukorraga. Nagu eespool kir-
jeldatud, oli 12. nov. kriitilisim päev revo-
lutsioonilises liikumises Tallinna garnisonis.
Major v. Pfistermeister oli käinud läbi rää-
kimas sõdurite nõukoguga. Sellest Secken-
dorffi informeerides ta kujutas olukorda nii
soodsusetuis värves, et viimane sai veendu-
muse, et sõdurid keelduvad käsku täitmast,
juhul kui neid saadetakse eestlaste vastu.
Sama tumeda pildi olukorrast andis Secken-
dorffile ka maapealik v. Zahn.

Enne lõpliku otsuse võtmist Seckendorff
pöördus veel telefoni teel Riiga armee juha-
tuse poole. Seal oldi nõus, et Seckendorff
talitaks selles asjas oma äranägemise järgi,
vastavalt kohepealsele olukorrale.

Hinnates kohapealset olukorda Secken-
dorff leidis, et tuleb vaid eestlaste samm ta-
gantjärele heaks kiita. Kokkuleppel major
v. Pfistermeisteriga ja rittm. v. Zahniga ta
avaldas kl. 1800 paiku J. Poska juhatusel
iimuvale Eesti Aj. Valitsuse esindusele järg-
mise teadaande:

„Pärast seda kui täna hommikul luba
anti „Maapäeva“ kokkuastumiseks, tunnus-
tatakse nüüd veel Eesti Ajutist Valitsust kui
olemasolevat, eeldusega, et hiljem tunnus-
tus järgnevat ka Saksa Riigivalitsuselt.

Ta on maa varustustsentraali üle võtnud.
Oodatakse kindlasti, et nüüdsest peale
väliditakse edasised rahurikkumised.

Kindralkomando 68.

Eestimaa Provintσιαalvalitsus.“

Sama teadaanne avaldati Tallinna avä-
likkusele müürilehtedes, mis järgmisel päe-
val linnas üles löödi.

13. nov. Eesti Aj. Valitsuse esindajad J.
Jaakson ja P. Põld võtsid üle Provintσιαal-
valitsuse vormiliselt.

13. nov. kindral Seckendorff kirjutas isik-
liku kirja 8. armee juhatusesele, milles ta õi-
gustas oma järeleandmist eestlastele. Kir-
jeldanud Saksa võimude rasket seisukorda
ta märkis muu hulgas:

„... Arvestades tõsiselt kõiki neid asja-
olusid tuli talitada nii nagu see sündinud
ja seda järgmistel põhjustel.

Maapäeva-valitsuse keelamise korral
oleks lahti läinud Tallinnas ja kogu maal
avalik mäss. Seda oleks pidanud maha su-
ruma igal juhul märkimisväärsete vereohv-
ritega okupatsioonivägede poolt. Viimastest
asub umbes pool Narva rindel või selle läheduses Vene enamlaste pealetungi ootel,
teine osa aga on umbes 34 000-ruutkilomeet-
rilisele maaalale laialipillatuna. Mahasuru-
mine õnnestunuks ehk ka ajutiselt, oluks
selleks võimalused käepärast. Siis oleks aga
kahtlemata enamlaste partei sotsialistide
juurdetulekuga tugevnenud. See oleks aga
pärast meie vägede eelseisvat lahkumist kõi-
gi teiste Eestimaa elanike, eeskätt sakslaste
seisukorda õnnetusstoovalt halvendanud.

Peamiseks põhjuseks aga oli asjaolu, et
võimuaabinõud Maapäeva kokkukutsu-
mise ja lõpuks Eesti Ajutise Valitsuse tege-
vusseastumise takistamiseks polnud ra-
kendatavad. Siinse sõdurite nõukogu
komisjon oli major von Pfistermeisterile
teatanud, et väeosad on nõus välja astuma
küll igasuguse enamlaste kallaletungi vastu,
mitte aga demokraatlik-sotsiaalsete vaba-
dus- ning ühinemispüüete vastu...“

Nagu eespooltoodust näha, sündis järele-
andmine Seckendorffi poolt ainult olude
sunnil, ilma et teda seejuures oleks juhti-
nud hea tahe eesti rahva vastu. Pärast 12.
nov., kui saksa võimude meeled rahunesid,
oli küllaltki märgata tagasikiskumise ten-
dentsi. Aj. Valitsusele püüti igal võimalikul
juhul teele veeretada raskusi. Ka sel juhul,
kui sellane tegevus okupatsioonivõimudele
endile mingit tulu ei toonud. Kõik tunde-
märgid osutavad sellele, et kui eesti tegela-
sed ei oleks kasutanud 9.—12. nov. olukor-
da Tallinnas, siis hiljem oleks olnud võimu
juurde pääseda juba palju raskem.

Ajutine Valitsus oli tabanud momenti õi-
gesti ja oli uuesti pääsenud oma rahva saa-
tust juhtima. Ja sedapuhku lõplikult. Va-
litsuse liikmeist olid kohal ja võisid kohe

oma ülesannete täitmisele asuda: välisminister ja peaministri aj. asetäitja Jaan Poska, teedeminister Ferdinand Peterson, rahaminister Juhan Kukk, põllutöö- ja tootlusminister Jaan Raamot, haridusminister Peeter Põld. Puudusid: pea- ja siseminister Konstantin Päts — Saksa vangilaagris, kohtuminister Jüri Vilms — tapetud, sõjaminister Andres Larka — maapaos Soomes, töö- ja hoolekandeminister Villem Maasik — Venemaal.

Kuna kohalolev valitsuse koosseis oli alanud tööks ebatäieline, siis Maapäeva vanematekogu kujundas 12. nov. valitsuse osaliselt ümber. Uus valitsuse koosseis sai järgmine: pea- ja siseminister — K. Päts (Saksa vangilaagris), peaministri asetäitja ja kohtuminister — J. Poska, siseministri asetäitja ja rahaminister — J. Kukk, välisminister — Otto Strandman, sõjaminister A. Larka (Soomes), teedeminister — F. Peterson, põllutöö- ja tootlusminister — J. Raamot, haridusminister — P. Põld, portfelli minister — Jaan Tõnisson (välismaal). Töö- hoolekande- ja tööstus-kaubandusministri koht reserveeriti Eesti Sotsiaaldemokraatlikule

Töölise Parteile, kes mõni päev hiljem esimesele kohale nimetas A. Tulbi ja teisele N. Köstneri.

Ajutine Valitsus astus tegevusse erakorraliselt raskel ajajärgul. Meie riiklikus enesekorralduses valitses kaos. Maal viibis veel omavolitsev võõras sõjaväevõim. Idapiiri taga valmistus pealetungiks enamline Venemaa. Valitsusaparaat ise oli veel välja kujundamata. Ministeeriumid koosnesid esialgu ainult ministritest. Kõike tuli alles looma hakata. Ei või unustada sedagi, et uutel riigimeestel puudusid riigijuhtide kogemused. Oli kogemusi küll omavalitsuste juhtimise alalt, kuid seda oli vähe. Kogemusi pidi asendama ja erakorralistest oludest läbi viima selge mõistus ja raudne tahe ning enastohverdav andumus tööks isamaa huvides. Ja seda jätkus.

Allikatena on kasutatud Vabadussõja Arhiivi materjale. Neist tähtsamad: väljavõte Kindralkomando 68 sõjapäevikust päevade kohta 8.—14. nov. 1918; platsmajor Dietzi ettekanne 10. nov. 1918; Eestimaa Provintσιαalvalitsuse promemooria poliitilisist sündmusist 8.—14. nov. 1918; kindral Seckendorffi isiklik kiri 8. armee juhatusel 13. nov. 1918; Aj. Valitsuse protokollid nov. 1918.

Kas nõuda kk-lt kaitselahingus flankeerivat tuld.

Nooremleitnant A. Johanson.

Avaldatakse mõttevahetuse korras. Toim.

Rahuaegsete tõekspidamiste vead avastuvad parimini sõjas. Sageli esimesed lahingud tõestavad, kas võitlusvahendid ja lahingukorrad on sobivad või tuleb kiiresti orienteeruda uues suunas. Sõdivate poolte juures tihti võit kaldub sellele, kes rahu ajal on suutnud niivõrra ette näha, et lahingus enamvähem kõik areneb kujunenud doktriini kohaselt.

Rahuaegses töös üldiselt võime näha kahte äärmust: 1. kiiret evolutsiooni ja 2. toetumist kujunenud tõekspidamisile. Mõlemail on häid ja halbu külgi. Kiire evolutsioon sõdimisviisides ja võitlusvahendites, kui see toimub õiges suunas, on positiivne nähe, kuid kui suund on vale, siis kujuneb ta negatiivseks nähteks. Toetumine kujunenud tõekspidamisile, kui nad on läinud „ajast ja arust“, võib tekitada raskusi lahingus.

Käesoleva kirjutise eesmärk on vaadelda meil kujunenud olukorda kk-le antava tuleülesande suhtes kaitsel, analüüsides kk. võimeid, tuues arvamusi ja ettepanekuid kujunenud olukorra muutmiseks.

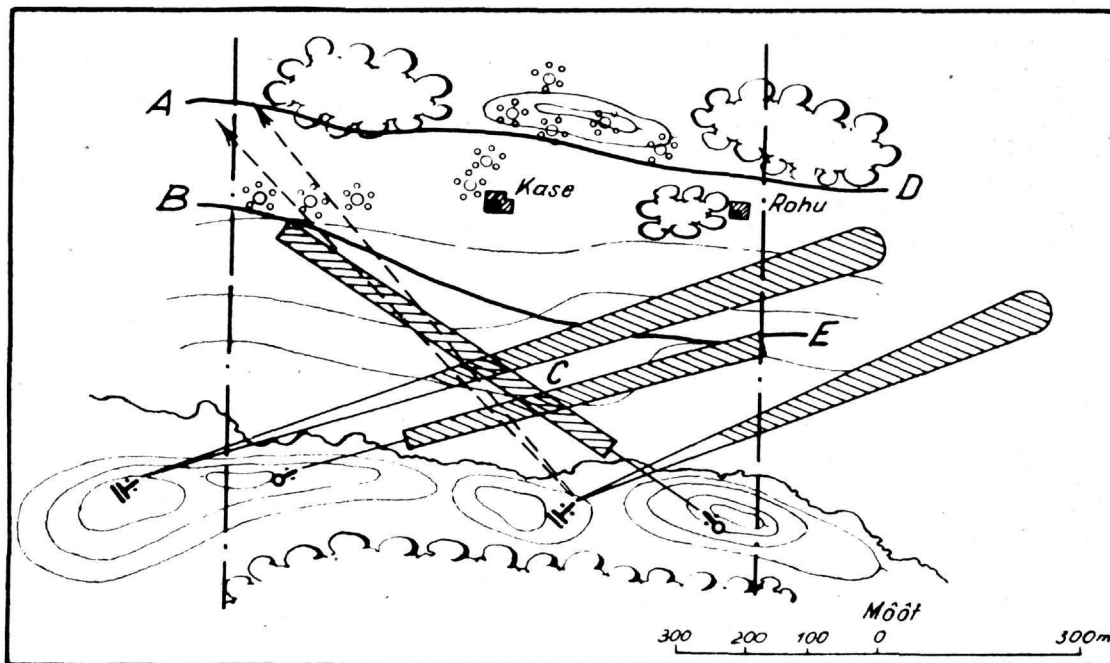
JE II § 586 ütleb, et rühmadele tuleb anda löike nii, et oleks saavutatud rühma kk-de flankeeriv tuli. Samuti rõhutab ka § 599, et kk-d peavad võima üksteist toetada flankeeriva risttulega ja tarbe korral andma tuletoetust ka naaberrühmade ette.

Üldiselt leiame oma eeskirjadest nõude, et automaatrelvadele tuleb anda flankeerivaid tuleülesandeid.

Joonisel nr. 1 on toodud rühma kaitselõik ühe tavalisema lahenduse näol. Kk-de vastutatavad tuleülesanded on flankeerivad.

Oletame, et toodud lõigus vastane algaks pealetungi. Maastik võimaldab läheneda 600 meetrini, kust algaks kallaletung.

Kui nüüd kk-de laskepesade kaevamisel ja kk-dele tuleülesannete andmisel peeti

Joonis 1.

kinni JE II § 456 nõudest: „Kuna meeskonna üldiseks püüdeks on lahingus tulistada otse oma ette, siis on otstarbekohane neid automaatrelvi, mis peavad täitma tähtsaimaid flankeerimisülesandeid, asetada laskekohtadele nii, et nad oleksid rindelt kaitsitud tulega ja maastikuvoltidega või looduslike esemetega,“ siis kujuneb nähe, et vastane, alanud kallaletungi joonelt AD ja jõudnud maha suruda rk. tuled, jõuab jooneni BE, millal alles satub kk. flankeeriva tule piirkonda.

Kui arvestada meie olusid, kus rühma kaitselõik võib kujuneda kuni kilomeetri laiuks, siis flankeeriv kk. tuli rühma kaitselõigu äärtel ei ole suuteline looma nimetamisväärselt takistust.

Meie oleme teadlikud tulemusist, mida kk-lt õlaslaskmisel otsetule juures oleme saanud 300–400 m kaugusel. Ometi nõuame kk-lt, et ta flankeerivalt seisukohalt oleks võimeline tabama naaber-kk. suunas liikuvat vastast, jättes samal ajal endale läheneva vastase tulistamise naabri hooleks. Näib, et kaugemal kui 400 m meie oleme kk. võimeid ülehinnanud ja et JE II § 456 nõudeid peaks kohandama relvadele, mis oleksid suutelised looma tõkkes. Kk-le meie tõkkes tule ülesandeid ei anna, sest õlaslastav kk. ei ole selleks võimeline suure hajumuse ja väikese tulekiiruse tõttu. Päratuge kasutades võime stabiilsust suurendada, kuid et kk. organisatsioonist olenevalt

tuleülesannet täidab peagu alati üksi, rk-d aga kahe- ja kolmekaupaga, siis osutub kk. tuli tõkkes tulena ebakindlaks, sest iga takistus, mis tekib töötamisel, katkestab tõkke. Ka kaotab kk. tuli päratoega töötamisel painduvuse, mis aga ongi kk. tule suurimaks paremuseks. Seetõttu peaks ka langema ära kavatsus asetada kk-d selleks eriti ehitatud alusele.

Et kk-d ei kasutata tõkkes tuld andva relvana, kerkib küsimus, milleks nõuame kk-de asetamist flankeerivatele seisukohtadele ja kk-lt flankeerivat tuld. Kui seda nõuame JE II osa § 456 põhimõtte pärast, et kaitsta kk-d vastase vaatluse ja tule eest, siis peaksime küll mõtlema esijoones kallimaile relvadele, nagu tt-kahurid ja -püssid, millede tulepositsioonid ei saa olla enamikul juhtudel varjatud vastase suunas maastikuvoltidega või looduslike esemetega, sest nende relvade tuli on oma kaugel iseloomu tõttu peamiselt frontaalne. Kui aga ohverdada kk. frontaalne täpne tuli vaid hea lootuse tõttu, et flankeerivalt seisukohalt lastud kuul tabab ühe vastase asemel mitut, võime selles eksida allpool toodud põhjustel.

Käesoleva ajani oleme kk-dele andnud tuleülesannet, näiteks: „Kk. vasutav tuleülesanne poolvasakul asuva võsa suunas, takistada vastase valgumist võsast lagedale. Kõrval-tuleülesanne kell 2 asuva talu suunas, takistada vastase edasilikumist metsatuka suunas.“

Antud ülesande kohaselt jaoülem koostab tulekaardi, milline, kui arvestada nõuet, et kk. tuli olgu flankeeriv ja märgid tuleb valida samuti vastutava tuleülesande suunas, kujuneks nagu näeme joonisel 2.

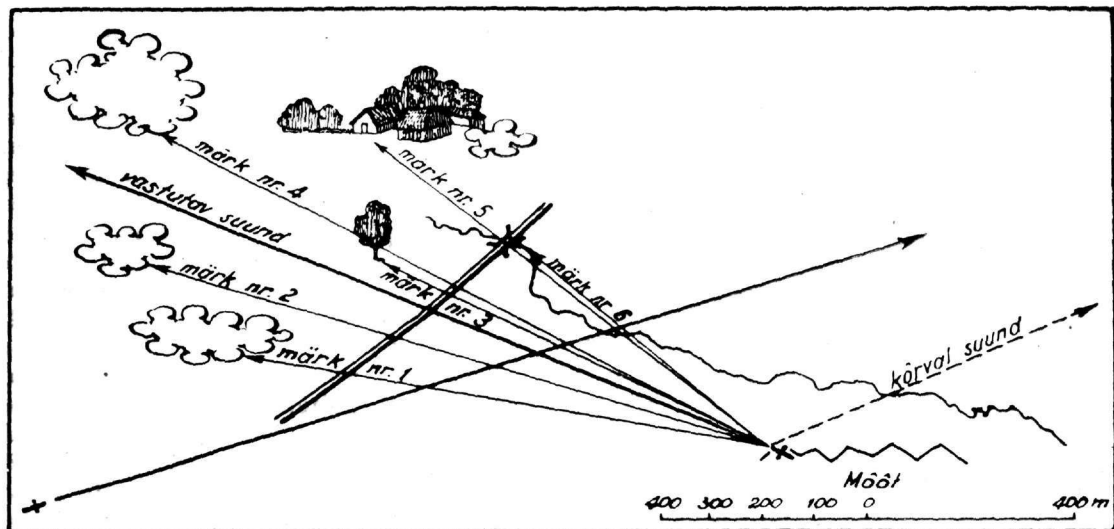
Kuidas kk. täidaks tehniliselt enda tuleülesannet? Vaadeldes LE II vihk kk. Madsenit, leiame § 33-st, et kk. normaalseim tulistamisviis on õlaslastavad ridatule normaavalangud selgestinähtavate märkide pihta, milline viis on kohasim hõredate aheleke ja gruppide kiireks hävitamiseks. Selle tulistamisviisi juures iga nähtava märgi pihta antakse üks noormaalne valang, s. o. 7—8 lasku ja tuli kantakse võimalikult kiiresti üle teisele märgile.

Meil on aga seni taktikalises väljaõppes ja laskeasjanduses ilmnenu erinevusi. Samal ajal kui taktikalisel teotsemisel anname kk-le flankeerivaid tuleülesandeid, õpetame sõdureid valmistama kk-le sellekohast laskepessa ja nõuame sõdureilt vastavalt eespooltoodud tegureile ka relva käsitsemist, õpetame laskeasjanduse tunnis sõdureid kk-d käsitsema vaid frontaalsete märkide pihta. JE II vihk kk. Madsenis ei leidu ainsatki laskeharjutust, mis põhjeneks flankeerivale tulele, ka pole nende ridade kirjutaja kuulnud, et kuskil väeosas oleks korraldatud sellase sisuga laskeharjutusi.

Tüüpilisemaid laskeharjutusi on ju LE II vihk kk. Madsen § 40-es ettenähtud laskekatsed, millist harjutust oleme kk. laskeharjutusil iseäralise harjutusena kasutanud aastaid. Harjutus oma iseloomult peaks olema tegeliku olukorra raamides üks lihtsamaid. Lahingus kk-le sellane juhus peaks olema äärmiselt soodne, kus vastase ahelik on jõudnud 300 meetrini ja märgid kol-

mandikkuju suurustena ootavad tuld. Kuid laskeharjutused näitavad, et tulemused ka sellases ideaalses olukorras ja frontaalse tule juures ei ole paljudel juhtudel isegi rahuldavad. Millised aga on tulemused siis, kui hakkame sellast harjutust sooritama seisukohalt nagu relv ülesannet täidab flankeeriva tule puhul? Esiteks, peagu alati suureneb kaugus ja seega väheneb märgi suurus, teiseks maastikuolude tõttu halveneb nähtavus.

Kujunenud olukorra tõttu ajateenija sõdur ja nende ridade kirjutaja arvates ka paljud kaadrist ei evi selget pilti, kuidas kaitselahingus kk. tuld kasutada, sest eeskirjade nõuded selles küsimuses on vastukäivad. Teame, kui maastik ei ole tasane, siis flankeerivalt tulistamise võimalused olenevad tuleruumidest, milliseid sageli ühele relvale leiame vaid ühe ja milles siis automaatrelv loobki tuletõkke. Eespool nägime, et kk. ei ole suuteline sellase tuletõkke loomiseks, kus tulistaksime tuleruumi magasin-magasini järele, vaid LE II § 33, mida eespool vaatlesime, määras kk. tulistamisviisina hoopis üksikute selgestinähtavate märkide tulistamise. Ka „Juhi käsiraamat“ lk. 209 leiame: „Kk. suurt hajumust ja väikest tulekiirust (100 lasku minutis) arvesse võttes näeme, et kk-ga loodav tuletõke on 3—4 korda kitsam rk. tõkkest: seega 400 m kaugusel oleks tõkke laius kõigest 10—13 m. Nii kitsast tõket on võimalik kergesti läbida. Arvesse võttes veel seda, et kk. meie senise praksise kohaselt töötab üksikult, on selge, et kk. poolt maastikule ettevalmistatud tõkkes on väga küsitava väärtusega. Kk. jääb oma lasketehniliste omaduste poolest

Joon. 2.

Major

Jüri Hõimsalu 50-aastane.

30. oktoobril s. a. saab major Jüri Hõimsalu Merejõudude Baasist 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Harjumaalt Kiiu vallast. Lõpetanud Tallinnas 4-klassilise linnakooli. 1918. a. omandas pedagoogilistel kursustel kooliõpetaja kutse, mille järele töötas rahvakoolides õpetajana kuni mobiliseerimiseni endisse vene sõjaväkke Maailmasõja ajal 1915. Saanud Vilno sõjakoolis ohvitseri ettevalmistuse, ülendati lipnikuks 01. 08. 17. Eesti rahvusväeosade moodustamise puhul tuli üle teenistusse 3. Eesti Jalaväepolku. Vabadussõja puhkedes astus Tallinna I Kaitsepataljoni kooliõpetajate roodu, mille koosseisus võttis osa lahinguist. Rahu ajal on teeninud mereväes majandusala ametikohtadel.

1927. a. lõpetas Tondil alalisväe ohvitseride kursuse. Majoriks ülendati veebruaris 1932.

Major J. Hõimsalu.

Major Hõimsalu on omal alal tunnustatud tööjõud.

Soovime jubilarile tema 50. hällipäeva puhul palju õnne, tugevat tervist ja head edu edaspidises elus.

relvaks, mis annab tulemusi ainult otseselt vastase pihta laskmisel.

Kuidas suudab aga kk. sellast ülesannet täita märkide suhtes, mis ei lähene tema suunas, vaid naaber-kk. suunas ja milliste tabamist mõjutavad: kaugus, märgi sageli halvem nähtavus flankeerivalt seisukohalt ja olenevus tuleruumist. Viimane tegur mõjutab ülesande täitmist eriti. Tuleruumi laius võib olla sageli väiksem kui 100 m, milline laius rk-dele on soodseks võimaluseks tuletõkke loomisel. Kui kk. siin oma tuleülesannet hakkaks täitma otseselt vastase märkide pihta laskmisel, siis tulemused ei ole nimetamisväärtki, kuna vastane lähib ühe hüppega tuleruumi, kandes minimaalseid kaotusi.

Millised teed oleksid siin olukorra parandamiseks? Nende ridade kirjutaja arvates oleks siin kaks erinevat teed:

1. Muuta vastavalt taktikalisile põhimõtetele kk. laske-eeskirja ja sellega koos laskeväljaõpet.

2. Luua uued põhimõtted kk. taktikalisel kasutamisel (kaitsel).

Kumba teed valida? Käesoleva kirjutise eesmärgiks on selgitada ja tuua esile vii-

mase mõtte paremusi ja seda alljärgnevalt põhjusil:

a) Kk. ei ole relv, mis oleks suuteline tõkettule loomiseks, sest tuli õlaslaskmisel ei ole stabiilne. Stabiilsust suurendab päratugi, kuid laskmine pätratoelt võib sündida vaid erilisel maastikul ja piiratud sektoris, sest ümbersihtimine on aeganõudev. Tunduvalt stabiilsemaks osutub kk. asetatuna erilisele alusele, kuid et kk. organisatsiooniliselt on sunnitud tuleülesannet peagu eranditult täitma üksinda, siis võib iga vähemagi lasketakistuse puhul tõke katkeda.

b) LE II vihu § 1-ses leiame: „Kk. tuli peab mõjuma järsu ja võimsa hoobina, lühikese aja jooksul, saavutades palju tulemusi või kiiresti kattes mingisugust maaala või joont maas hoidvalt mõjuvate, s. o. vähemagi paljastamise korral tabamisega ähvardavate kuulidega“.

Kk. võimeid arvestades sellaste tulemuste saavutamise flankeerivalt seisukohalt on küsitav, sest märgi nähtavus ja tabamise võimalused suhtelise asetuse ja kauguse tõttu osutuvad märksa halvemaiks kui front seisukohalt.

d) LE II § 33 — Külvatud tuli — leiame: „Normaalselt tuleb tuli võimalikult kii-

relt ja ootamatult suunata niisugusesse kohta, kus tõesti on märgata vastase tegevust, seal see tegevus lämmatada lühikese külvamisega, siis tuli kiiresti üle visata mõnda teiste punkti, kus on märgata vastase tegevust, seal jälle teostada lühike külvamine jne. Kk. sihturil selleks on alati nõutav terav tähelepanu ja kiire ofsustamine.“ Olenevalt JE II § 456 nõude kohaselt valmistatud laskepesast ja tuleruumidest, kk-l avaneb võimalus vastast tulistada väga piiratud ajas ja ruumis, milliseis kitsais piires ei tekita raskusi sihturil märki leida ja ei mängi eriti tähtsat osa ka sihturi otsustusvõime. Võib arvata, et LE II kohaselt kk. tuli ei ole flankeeriv ega pidevalt seotud vastutava suunaga, vaid nähtub, et sellaseid ülesandeid kk. võib täita edukalt peamiselt frontaalselt, kus vastase tegevust võime hakata lämmatama juba 1 kilomeetri kauguselt alates, jättes olukorrast olenevalt sihturile suure tegevusvabaduse kk. tuld kasutada seal, kus see momendil just vajalik.

e) Järgnevalt § 33 p. G 5-das lõigus toodud ülesande täitmisel kk. tuld on mõeldud samuti frontaalse tulena: „Väga lähedatel kaugustel ja tihedate gruppide (kaugustel alla 100 m rünnakuks koonduvate ja-gude) pihta laskmisel võidakse veel kasutada paiskavat külvamist. Lastakse tuld katkestamata tervete magasinide kaupa, kuulipildujat seejuures valangu ajal sujuvalt pöörates vasakult paremale või ümber-

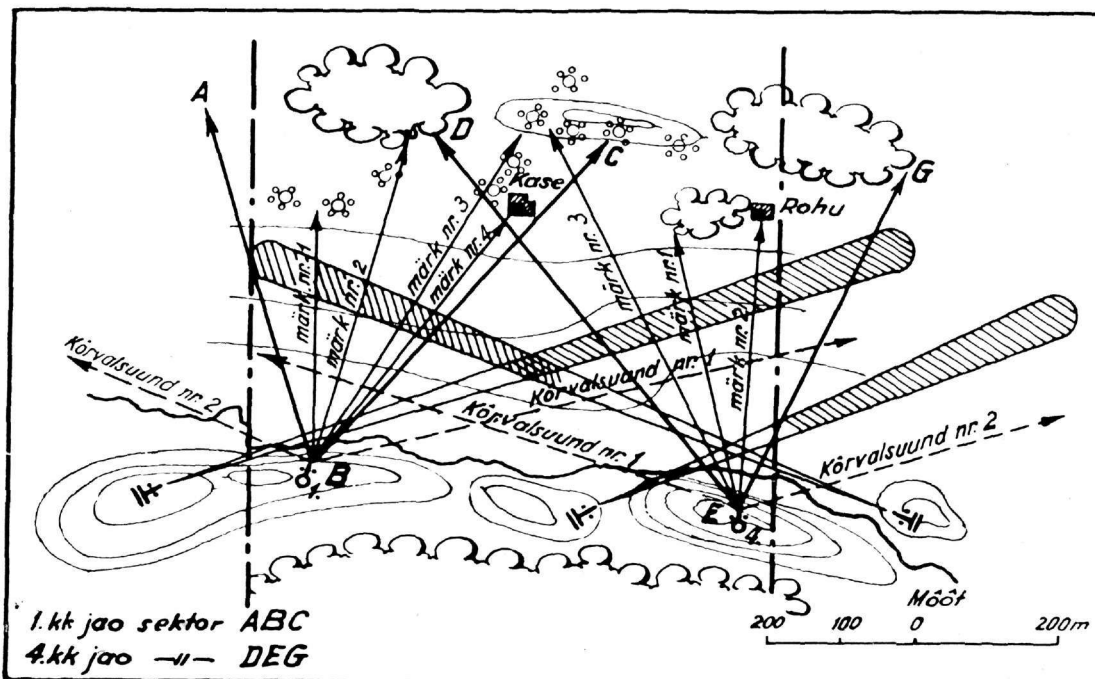
pöördult. Pööramise nurkkiirus on ümmarguselt 15 kaugustuhandikku ($1\frac{1}{2}$ m 100 m kaugusel) sekundis“.

Kuidas saame seda tegevust sooritada flankeerivalt seisukohalt, milliseks kujuneks siis kaugus (naaber-kk. ei asu kaugusel alla 100 m) ja tulistamise võimalused? Kui meie seda toimingut aga flankeerides ei soorita, siis millal on see moment, millal katkestavad mõlemad kk-d flankeerimise ja asuvad vastase rünnaku tagasilöömisele frontaalse paiskava külvamisega, mille tõhusus võrreldes eelmisega on silmnähtavalt suurem.

Võiks veel kerkida küsimus, et kuidas saaks sihtur vastase rünnakut tagasi lüüa eestoodud paiskava külvamisega flankeeriva tule jaoks kaevetud pesast, mis on varjatud rindelt ja mis võimaldab tulistamist vaid vastutavas suunas.

Kõigest eestoodust nähtub, et kk. võimeid oleme käesoleva ajani ülehinnanud ja tema tuld taktikaliselt rakendanud ebaratsionaalselt. Kokku võttes tooksin alljärgnevat põhimõtet ja ettepanekud, millised kk. tule rakendamisel kaitselahingus tunduksid vastavatena kk. võimeile ja annaksid seega ka tõhusamaid tulemusi:

— flankeerivalt seisukohalt kk. ei ole suuteline täitma temale antud ülesannet enamikul juhtudel nii hästi kui frontaalselt, milleks kk. tuleülesane peaks kujunema frontaalseks;

Joonis 3.

— kk. tuleülesannet senise suuna asemel peaksime piiritlema sektoriga, kusjuures rühma löigu jagaksime kahe kk. vahel kaheks sektoriks. Sektorite seesmised piirjooned, samuti tulesideme saavutamiseks naabritega ka välised piirjooned tuleks määrata sellaselt, et nad üksteist kataksid. Sektoris võiksime määrata rea märke, nummerdada neid tähtsuse järjekorras, mõõta kaugusi nendeni. Tulesideks naaber-kk-dega tuleks määrata ka suunad ja vastavalt saadud andmetele koostada nii jao kui ka rühma tulekaardid. Joonisel nr. 3 näemegi sellast tulekaarti rühmale;

— peaksime muutma PE I osas toodud kk. pesa sellaselt, et ta varjaks rohkem relva ja laskurit, milleks varustame pesa kitsa ja sügava laskeavaga, kusjuures pesa peaks sarnanema vastase poolt vaadates laskuripesale;

— nõuame, et kk. vahetaks (kui olukord võimaldab) sageli enda pesa, asudes mõnda tagavara-pessa;

— tulevõitluse vaheaegadel ei tohiks kk. asuda laskekohal, vaid varjatult pesa põhjas.

Andes kk-le tuleülesandena vastase hävitamise kindlas sektoris, saame paremini täita neid nõudeid, mida esitavad LE II vihk kk. Madsen § 1 ja § 33 p. G paksema trükiga

osades. Ühtlasi muudame sellega kk. tule painduvamaks nii jao kui ka rühma piires, kuna kk. tuleülesanne ei piirdu vaid temale määratud sektoriga. Rk. tuli jääks aga endiselt flankeerivaks, nagu näeme joonisel. Juhul, kui vastase kallaletung tabab rühma kaitselõigu piires vaid ühte kk. tulistamis-sektorit, siis avab teine kk. kas omal algatusel või rühmüli korraldusel tule teise kk. sektorisse. Rühma tulekaart ja tegevuskava peavad sellaseid võimalusi ette nägema, samuti ka tulede väljakutset võimaldama. Ka naabri suhtes areneb see sellaselt.

Siin on paljudeks kombinatsioonideks võimalusi, mida rühmül kui ka kompül kaitselahingu läbiviimise tegevuskavade koostamisel peavad arvestama, kuid see on omaette küsimus.

Nende ridade kirjutajale on käesoleva küsimuse analüüsimiseks ainet andnud peamiselt isiklikud tähelepanekud kk. rakendamisest nii taktikalise väljaõppe kui ka laskeasjanduse alal, võrdlused ja arvestused meie maksvate eeskirjade, mitmesuguste sõjateaduslike kirjutiste ja tehniliste andmete varal.

Ruumipuudus ei võimalda laskuda üksikasjusse, kuid üldised põhimõtted on pakutud.

Lihtseid viise suurtüki tule juhtimiseks.

Kapten E. Vellend.

Käesolevas kirjeldatud mõningad lihtsed viisid suurtüki tule juhtimiseks on võetud välisriikide eeskirjadest, käsiraamatutest ja ajakirjadest, osalt muutmatul kujul ja osalt kohandatud või täiendatud vastavalt meie eeskirja nõuetele ja terminoloogiale.

Õine cellaskmine.

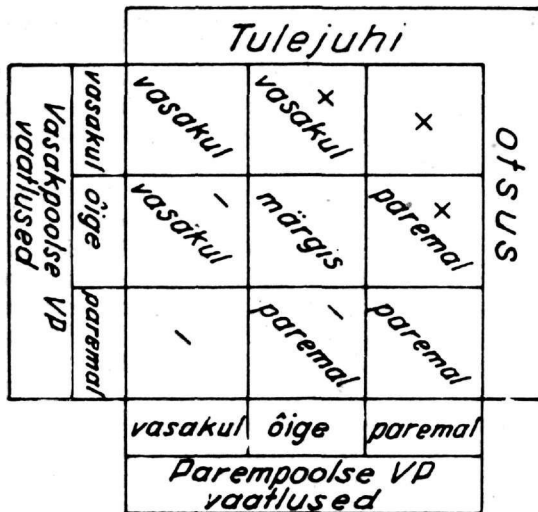
SvE V § 205 järgi öisel laskmisel, kui kahekülgse vaatluse juures vaatlejail ei ole käärpikksilma või nad asuvad seevõrra lähedal märgist, et lõhkemised ei püsi vaatlusväljas, võib toimetada haaravat suund- ja kauguseellaskmist, võttes arvesse, et suundkallangu märgid määravad lõhkemise suund- või kauguskallangu suurtüki suhtes järgmiselt:

Vaatlused		Kallang suurtüki suhtes
vasakpoolne VP	parempoolne VP	
Paremal Vasakul	Paremal Vasakul	Paremal Vasakul
Paremal Vasakul	Paremal Vasakul	Eellange
	Paremal Vasakul	Tagalange

Eeltingimuseks seejuures on, et vaatlejad asuksid kummalgi pool vaatlusjoont.

Viimases lauses on juhtunud viga, nimelt — vaatlusjoone asemel peab olema märk- või laskejoon. Samuti puudub tabelis kallang suurtüki suhtes, kui üks vaatlejaist või mõlemad ütlesid „Õige“.

Vene laske-eeskirjas leidub nimetatud tabeli asemel pöördel toodud lihtne joonis (1).

Joonis 1.

φ suuruse leidmine.

SvE V § 168 mainib, et φ leitakse laske tabelitest arvutamise, graafilisel teel kaardil või planšetil, lihtsustatud valemi abil või äärmisel juhul laskmisega. Neid mooduseid on aga veel rohkem.

Nii näiteks hollandi suurtükiväes leiab kasutamist alpool toodud tabel (tab. 1).

Näide: Laskekaugus = 4500 m; kaugus TP-st vaatlusjooneni = 800 m.
 $\varphi = 4$ tuhandikku.

Tulistatava pindala suuruse määramine nähtamatu märgi tulistamisel.

SvE V § 230 annab märgi pindala suurenendamise norme 12 eri juhtumi tarvis.

Sama küsimus on leidnud venelaste juures märksa lihtsema lahenduse, mis toodud tabelis 2.

Sakslased on aga sama küsimuse lahendanud veelgi lihtsemalt, esitades vaid äärmiselt kergesti meelepeetavaid nõudeid nagu näha tabelist 3.

Näide: Ebakindlad andmed; D = 4000 m; märgi laius = 20t; märgi sügavus = 80 m; patarei vihu laius = 25t; üleviimanurk = 1–20.

Käsklus 1: „Patareiga! Vasakule 1–20! Sihik 38–50, 39–50, 40–50, 41–50! Tuld!“

Märgi pindala suurendatakse:

Tabel 1.

Laskekaugus meetrites	Kaugus TP-st vaatlusjooneni (või selle pikenduseeni) täisnurga all laskejoonele meetrites									
	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000
1000	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
1500	4	9	13	18	22	27	31	36	40	44
2000	2	5	7	10	12	15	17	20	22	25
2500	2	3	5	6	8	10	11	13	14	16
3000	1	2	3	4	6	7	8	9	10	11
4000	1	1	2	2	3	4	5	5	9	6
5000	0	1	1	2	2	2	3	3	4	4
6000	0	1	1	1	1	2	2	2	2	3
7000	0	0	1	1	1	1	1	2	2	2

Märgi pindala suurendatakse:

Tabel 2.

Jrk. nr.	Eellaskmise või tule üleviimise viis.	Märgi kindlaksmääramise viis.	Pindala suurendatakse.	
			rinnetpidi	sügavuti
1.	Tule üleviimisel K või dV_0 viisil või eellaskmisel kõrgete õhikutega	a) õhuülesvõtte järgi	15 _t	2,5 %
		b) helgi- või kõlamõõtmisega	20 _t	4 %
2.	Lennuki abil laskmine: 1. tulekontroll 2. tulekontroll 3. tulekontroll Katang		300 m	300 m
			200 m	200 m
			170 m	170 m
			—	100 m
3.	Eellaskmine kõlamõõdu abil	kõlamõõtmisega	10 _t	3 %
4.	Eellaskmiseta (täpne laskeandmete ettevalmistus)	a) õhuülesvõtte järgi	20 _t	5 %
		b) helgi- või kõlamõõtmisega	25 _t	6 %

Märkus: On tulistatav pindala väiksem kui 2 hektari, arvutatakse laskemoona kulu 2 hektari tarvis ja tulistatakse katva vihuga 100 m sügavat pindala kolmel tõstel.

Jrk. nr.	Ettevalmistuse andmed:	Märgi pindala suurendatakse kummalgi poole	
		rinnetpidi	sügavuti
1.	Kindlad a) märgi andmed saadud mõõtmisega 1:25000 või 1:50000 kaardilt; b) ilmastiku andmeid arvestatud; d) märk antud koordinaatide ja kõrguse järgi, mis saadud sälkimise teel planšeti 1:25000 või 1:50000 kaardi abil.	—	2% kaugusest
2.	Ebakindlad: a) märgi andmed saadud mõõtmisega 1:100000 kaardilt; b) ilmastiku andmed puuduvad; d) umbkaudsed andmed.	1/2 patarei vihku riba keskkohast	4% kaugusest

Käsklus 2: „Vasakule 0—12! Sihik 42—00, 41—00, 40—00, 39—00! Tuld!“

Käsklus 3: „Paremale 0—24! Sihik 38—00, 39—00, 40—00, 41—00! Tuld!“

Tule üleviimine kauguses.

Tule üleviimiseks kauguses kasutatakse SvE V § 212 järgi:

- lihtviisi,
- K viisi,
- dV₀ viisi.

Tule üleviimiseks kauguses on ka mitmesuguseid lihtseid graafilisi viise. Nii näiteks kasutavad venelased allpool kirjeldatud nn. „eellastud kauguste sirgjoone“ graafilist viisi, mis on võrdlemisi lihtne, kiire ja praktiliseks kasutamiseks küllalt täpne.

Kui patarei tule sektoris on eellastud 2 (või enam) abimärki erinevatel kaugustel, siis tule üleviimiseks samas sektoris asuvatele märkidele ehitakse nn. eellastud kauguste sirgjoon.

Selleks:

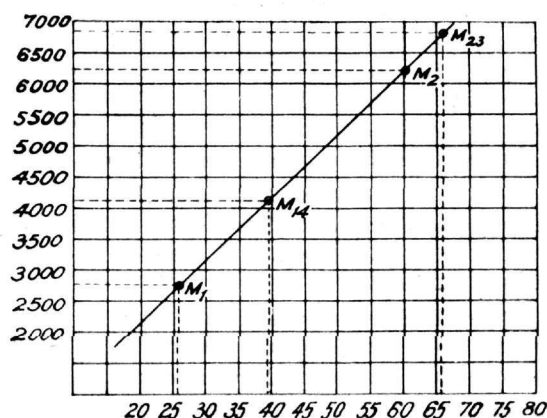
a) millimeetripaberile tõmmatakse 2 perpendikulaarset joont;

b) horisontaaljoonele märgitakse sihiku jaotised, moodsus 10 või 5 jaotist ühes sentimeetris vene süsteemide jaoks ja 500 või 250 m teiste süsteemide jaoks;

d) vertikaaljoonele märgitakse top. kaugused, moodsus 500 või 250 m ühes sentimeetris;

e) graafikule kantakse vähemalt 2 eellastud punkti, eellaskmisel saadud kauguste ja top. kauguste järgi (kauguste ristlemiskoht);

f) graafikule kantud eellastud punktid ühendatakse sirgjoonega, saades seega eellastud kauguste sirgjoone.

Joonis 2.

Tuleülesande saamisel või märgi ilmumisel:

- määratakse märgi top. kaugus;
- tõmmatakse vertikaaljoonele perpendikulaarne sirgjoon märgi top. kaugusest kuni eellastud kauguste sirgjooneni;
- saadud joonte lõikepunktist tõmmatakse perpendikulaar horisontaaljoonele ja loetakse horisontaaljoonelt sise- ja välisballistilisest tingimusest olenev märgi sihiku seade; sihiku murdosad arvestatakse loel.

Näide. M₁ pihta, mille top. kaugus oli 2750 m, saadi eellaskmisel sihik 26.

M₂ pihta, mille top. kaugus oli 6200 m, saadi eellaskmisel sihik 60.

M₄ ilmumisel määrati top. kaugus 4100 m, graafikul leitakse sihik 39—50.

M₂₃ ilmumisel määrati top. kaugus 6800 m, graafikul leitakse sihik 66.

Seda viisi võib kasutada ka tule üleviimiseks K viisil, juhul kui on eellastud vaid üks abimärk. Sel juhul kantakse abimärk graafikule analoogiliselt eespool kirjeldatudule.

Pärast seda arvutatakse koefitsient K nii nagu see SvE V § 214 kirjeldatud, võetakse mingisugune vaba topograafiline kaugus $\pm 30\%$ piirides eellastud abimärgi kaugusest, korrutatakse see saadud K -ga ja saadakse vabalt võetud topograafilisele kaugusele eellastud kaugus.

Nii viisi saadakse ka teine „eellastud“ abimärk, mis kantakse graafikule, ühendatakse esimese abimärgiga ja saadakse eellastud kauguste sirgjoon.

Eellaskmine ruutvõrgu abil ühekülgsel vaatlusega.

Meile on tuttav eellaskmine ruutvõrgu abil kahekülgsel vaatlusega (SvE V §§ 184 ja 185). Kuid eellaskmist ühekülgsel vaatlusega saab kasutada ka juhtudel, kui VP asub märgist tunduvalt kõrgemal, näiteks kirikutornis, vaatluspallil jne. VP, TP ja M asukohti pole tarvis täpselt teada. VP võib laskesuuna suhtes asuda kus tahes.

Ruutvõrgu ettevalmistamiseks tõmmatakse ruudulise paberilehe keskele kaks perpendikulaarset joont. Joonte lõikepunkt kujutab märki.

Ruutvõrgu horisontaalsel serval kumalegi poole ristjoonest märgitakse vabas määras külgkallangud tuhandikes ja vertikaalsel serval — kauguskallangud tuhandikes.

Horisontaal ja vertikaal maastaabid ei ole üksteisest sõltuvad. Soovitav on horisontaalil võtta ruudu suuruseks 0—02 kuni 0—05 ja vertikaalil — kaks ruutu 0—01.

Joonis 3.

Eellaskmist toimetatakse ühe suurtükiga järgmiselt:

a) antakse üks lask laske-ettevalmistusel saadud seadetel. Saadud vaatluse põhjal (paremal või vasakul, kaugemal või lähemal) kantakse lõhkemine (L_1) ruutvõrgule;

b) antakse teine lask samal suunaseadel, kuid olenevalt esimese lõhkemise asetusest märgi suhtes vähendatakse või suurendatakse tõstet. Saadud vaatluse põhjal kantakse lõhkemine (L_2) jälle ruutvõrgule;

d) ühendades esimene ja teine lõhkemine (L_1 ja L_2) sirgjoonega saadakse lasketasapinna suund ja kauguskallangute maastaap;

e) muudetakse suund märgi poole 0—20 kuni 0—40 võrra ja antakse märgile lähemal tõstel kolmas lask. Saadud vaatluse põhjal kantakse kolmas lõhkemine (L_3) ruutvõrgule;

f) ühendades teine ja kolmas lõhkemine (L_2 ja L_3) sirgjoonega, saadakse suund- ja külgkallangute maastaap;

g) tõmmatakse läbi märgi sirgjoon (MA) paralleelselt joonega L_1L_2 .

Joone L_2L_3 pikkus vastab tehtud suunaparandusele. Joone L_3A pikkus vastab suunaparandusele, mille võrra peab muutma laskesuunda, et see ühtuks märkjoonega.

Joone L_1L_2 pikkus vastab eellaskmisel tehtud kaugushüppele. Joone MA pikkus vastab kauguse parandusele, mille võrra peab muutma viimast tõstet, et tuli üle viia märgile.

Edaspidine eellaskmine toimetatakse kas ruutvõrgu abil või haarava eellaskmise põhimõttel. Viimasel juhul tehakse kaugushüpped ühe kahvli suuruses. Kui ilmneb, et suund ei ole päris õige, tehakse suuna parandusi 0—02 kaupa.

Üldiselt see eellaskmise viis on väga lihtne ja sarnane meile tuttavale eellaskmise viisile ruutvõrgu abil kahekülgsel vaatlusega, kuid selle viisi täpsus on peamiselt kauguskallangute täpsusest määramisest.

Prantsuse viis kahekülgsel vaatlusega suundeellaskmiseks.

See viis on samuti kui ruutvõrk väga lihtne ja küllalt täpne.

Ka selle viisi juures ei ole tarvis teada VP-de asukohti ja nad võivad laskesuuna suhtes asuda kus tahes.

Selle viisi kasutamisel eellaskmist teostatakse ühe suurtükiga, kusjuures toimitakse järgmiselt:

Sõjaväeametnik

Tõnis Ase 50-aastane.

18. oktoobril s. a. pühitses 1. Suurtükiväegrupis teeniv üleajateenija sv-am. Tõnis Ase oma 50. sünnipäeva. Peale selle on temal täitunud 30 aastat riigi- ja omavalitsus-teenistust, sellest 25 aastat sõjaväes.

Sv-am. Ase sündis Undla vallas Virumaal. Pärast Rakvere linnakooli lõpetamist asus Undla valda abivallakirjutaja kohale. Maailmasõjast võttis osa algusest kuni lõpuni. Sõjaväeametnikuks ülendati 05. 02. 15. Saanud haavata, sattus revolutsiooni ajal evakueerimisel Siberisse, kus tegi kaasa kodusõja valges vene väes 6. Uurali Diviisi intendantuuris asjaajajana ja intentandina.

Opteerus kodumaale 1921. a. Teenib Eesti sõjaväes 1922. aastast alates. On osa võtnud grupi üleajateenijatekogu asutamisest ja tegevusest, olles 9 aastat juhatuse liige.

Peale selle on olnud tegev paljudes kohalikes seltskondlikes organisatsioonides.

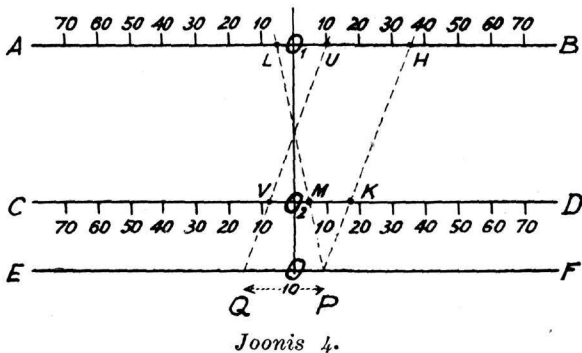
Sv-ametnik T. Ase.

Kaasteenijate vastu alati lahke, sõbralik ja vastutulelik, valmis abistama, kus seda tarvis.

Sooime jubilarile palju õnne, edu ning tervist edaspidises elus.

a) joonestatakse kaks rööpjoont AB ja CD vabas kauguses üksteisest ja poolitatakse perpendikliga. Mõlemad rööpjooned jagatakse pärast seda vabas mõõdus ühesuurus-tesse väiksematesse osadesse. Kumbki rööpjoon määratakse kindlale vaatluspunktile, näiteks joon AB — VP_1 ja joon CD — VP_2 ;

b) lastakse kaks lasku samadel suunaseadetel, kuid erinevatel tõstetel;

Joonis 4.

Näide: 1. lask VP_1 „par. 0—36“ VP_2 „par. 0—17“.

2. lask VP_1 „vas. 0—05“ VP_2 „par. 0—05“.

Ühendatakse punktid H ja K ning L ja M sirgjoontega ja saadakse lõikepunkt P, millest tõmmatakse läbi sirgjoon EF rööbiti joontele AB ja CD.

d) muudetakse suunda mitmesuguse suuruse võrra, näiteks „Vasakule 0—10“ ja lastakse kolmas lask;

Näide: 3. lask VP_1 „par. 0—10“ VP_2 „vas. 0—08“.

Ühendatakse punktid U ja V ja saadakse joonel EF lõikepunkt Q. Seega $QP = 0—10$.

e) jagatakse joon QP kümnesse ossa. Kuna punkt O joonel EF näitab märgi õiget suunda, siis määratakse käesoleval juhul QO suurus ja parandatakse selle suuruse võrra suurtüki suund.

Parandatud suunaseadel antud lasu sirgjoon peaks nüüd lõikuma punktis O joonel EF. Kui tahetakse veenduda suuna õigepärasuses, siis tuleb anda veel neljas lask parandatud suunaseadel. Vastasel korral aga pärast kolmandat lasku tuleb üle minna kauguseellaskmisele ühest VP -st ja kui kauguseellaskmisel ilmneb, et suund ei ole päris õige, siis parandada suund 0—02 kaupa.

Kahekülgse vaatlusega laskmine lisaabinõudeta ja graafiliste töödeta.

Võib juhtuda olukordi, kus puuduvad vastavad lisaabinõud (näiteks plotter, mallid jne.) või isegi ruuduline paber tarviliku

graafiku valmistamiseks. Kuid külgvaatleja on olemas ja ta võiks abistada tulejuhtimist.

Sel juhul võib kasutada allpool kirjeldatud viisi, mille paremused on järgmised:

a) kasutamise võimalus on kõigil juhtudel, kui pea-VP asub suunas külg-VP-st vähemalt $\frac{1}{10}$ vaatluskaugusel;

b) laskmine sarnaneb ühekülgse vaatlusega välilaskmisele ja on teostatav eriabinõudeta ja graafiliste töödeta;

d) täpsus ei ole väiksem kui graafikute kasutamisel;

e) laskemoona kulu ei ole suurem kui graafikute kasutamisel;

f) aja suhtes isegi ökonoomsem kui graafikute kasutamine.

Nimetatud viis selgub kahest näitest:

Näide A. Külgvaatluspunkti asukoht ei ole täpselt teada.

Laske-ettevalmistus — kaardiga või kaardita.

$$\frac{d}{D} = \frac{9}{10}; \varphi = 2$$

Tulejuht on vasakpoolne ja külgvaatleja parempoolne vaatleja. Esimese lasu sihik oli 50—00 ja lask oli tulejuhi vaatlusjoonelt vas. 0—20. Et lõhkemine tuua vaatlusjoonele, tulejuht annab käskluse „Paremale 0—18! Tuld!“

Teise lõhkemise vaatlused: tulejuhil — õige, ees; külgvaatlejal — vas. 0—20.

Tulejuhi käsklus: „Paremale 0—08! Sihik 54—00! Tuld!“

Kolmanda lõhkemise vaatlused: tulejuhil — õige, taga; külgvaatlejal — par. 0—03.

Tulejuht järeldab, et külgvaatlejale nelja sihiku jaotislik hüpe vastab nurgale 0—20 + 0—03 = 0—23.

Kuna viimane lõhkemine oli külgvaatlejal märgist paremal 0—03, siis on märgi õigeks sihikuks 54—00 — $\frac{4.3}{23} = 54—00 — \frac{1}{2} = 53—50$.

Tulejuhi käsklus: „3 mürsku! Vasakule 0—01! Sihik 53—50! Tuld!“ Saadakse kõik 3 lõhkemist ühesuguse märgiga, siis arvestatakse jällegi külgvaatleja keskmist suunakallangut ja vastavalt selle suurusele tehakse kauguse parandus. Saadakse aga katang, siis jätkatakse samal tõstel tulistamist, tehes kauguse parandusi vastavalt saadud lõhkemiste märgi kallangute suhtele viimasest kauguse parandusest.

Tarvilikke suuna parandusi, mis võivad esineda vaid erandjuhtumil, tehakse ainult siis, kui suuna parandus on suurem kui $\frac{1}{2}\varphi$.

Näide B. Vaatluspunktide ja tulepositsiooni asukohad on täpselt teada.

Laske-ettevalmistus — kaardiga või kaardita.

D = 4000 m;

Peavaatluspunkt vasakul: $d_1 = 3500$ m; $i = 0—80$;

Külgvaatluspunkt paremal: $d_2 = 3600$ m; $i = 1—00$;

$$\frac{d_1}{D} = \frac{3500}{4000} \approx 0,9; \varphi = \frac{i}{D \text{ (shk. jaot.)}} = \frac{80}{40} = 2;$$

Kui kujutleda, et suurt. asub pea-VP-s ja laseb vaatlusjoone suunas, siis tõste muutus ühe sihiku jaotise võrra paistab külg-

$$VP = \frac{0-80 + 1-00}{36} = \frac{1-80}{36} = 5_t \text{ all} = \omega.$$

Esimene lask sihiku 40—00 andis lõhkemise pea-VP (tulejuht) „vas. 0—28“. Külg-VP vaatlust ei arvestata ja tulejuht viib lõhkemise vaatlusjoonele käsklusega: „Paremale 0—25! Tuld!“

Teise lõhkemise vaatlused: tulejuhil — õige, ees; külgvaatlejal — vas. 0—15.

Külgvaatlejal saadud vaatluse põhjal otsustab tulejuht, et lõhkemine oli $\frac{0-15}{0-05} = 3$ sihiku jaotist või käesoleval juhul 300 m eespool märki.

Tulejuhi käsklus: „3 mürsku! Paremale 0—06 (s. o. 3 φ)! Sihik 43—00! Tuld!“

Edaspidine tulistamine teostatakse analoogiliselt näite A lõpus kirjeldatule.

Kahekülgse vaatlusega eellaskmine analüütilisel viisil.

See laskeviis on reglementeeritud venelaste laske-eeskirjas. Pealkirja järgi otsustades ta ei näi kuuluvat lihtsete laskeviiside hulka. Kuid jättes ära selle viisi tõestamise ja evides märkmikus, lasketabelis või mujal selle viisi tarvis valmistatud planketti ühes vastavate valemitega, on käesoleva viisi kasutamine eellaskmiseks väga lihtne ja kiire.

Selle viisi hüvedeks on ka asjaolud, et temas ei esine joonestamine ja muude lisabinõude (mallide, plotteri jne.) kasutamine. Planketti täitmine on lihtne ja seda saab teha igas olukorras. Teine lask teoreetiliselt peaks olema märgis, seega on eellaskmine üks kiiremaid ja väikest laskemoona kulu nõudvaid.

Enne laskmise alustamist määratakse kaardilt kindlaks laskekaugus (D) ja vaatluskaugused (d_1 ja d_2) sihiku jaotistes ning vaatlusnurkade (i_1 ja i_2) suurused tuhandikes.

Laskekaugus ja vaatluskaugused ümardatakse ühe sihiku jaotuseni (ca 50 m)

Koht
VP₁, VP₂ ja TP
asetusskeemi
joonestamiseks.

Koefitsientide arvutamine.

$$p = \frac{d_1}{i_1 + i_2} = \frac{25}{80 + 140} = \frac{25}{220} = 0,1.$$

$$q = \frac{d_2}{i_1 + i_2} = \frac{40}{80 + 140} = \frac{40}{220} = 0,2.$$

$$l = p \frac{i_2}{D} = \frac{0,1 \cdot 140}{50} = 0,3.$$

$$m = q \frac{i_1}{D} = \frac{0,2 \cdot 80}{50} = 0,3.$$

Lasu nr.	VP ₁	VP ₂	Lõhkemise kallang suunas tuhandikes	VP ₁	VP ₂	Lõhkemise kallang kauguses sihiku jaotistes
	vaatlused korrutada			vaatlused korrutada		
	l = 0,3	m = 0,3		p = 0,1	q = -0,2	
1	+15	-9		+15	-9	
	+4	-3	+0-01	+1,5	+2	+3,5
2, 3 ja 4	-3	+3		-3	+3	
	-1	+1	0	-0,3	-0,6	-1
jne.						

ja vaatlusnurgad, mis vähemad kui 0—50 — kuni 0—05 ja suuremad — kuni 0—10.

Siis arvutatakse välja neli koefitsienti, millele korrutatakse vaatlused:

$$1) p = \frac{d_1}{i_1 + i_2}; \quad 2) q = \frac{d_2}{i_1 + i_2};$$

$$3) l = \frac{p i_2}{D}; \quad 4) m = \frac{q i_1}{D};$$

Siin tuleb mees pidada, et i_1 ja i_2 evivad + või — märki olenevalt nende asetusest lasketasapinna suhtes ja nimelt:

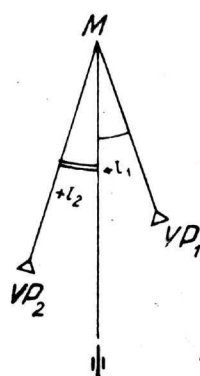
- asetsevad vaatluspunktid üks ühel pool ja teine teisel pool lasketasapinda, siis evivad mõlemad vaatlusnurgad + märki;
- asetsevad mõlemad vaatluspunktid ühel pool lasketasapinda, siis evib miinusmärki selle vaatluspunkti vaatlusnurk, mis asub lasketasapinnale lähemal (joon. 5, 6 ja 7).

VP₁ on alati vaatluspunktide suhtes parempoolne vaatluspunkt ja VP₂ vasakpoolne.

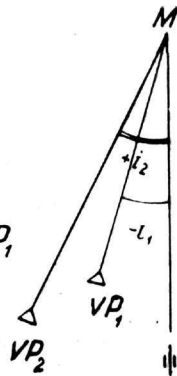
p ja l on koefitsiendid VP₁ tarvis, q ja m VP₂ tarvis.

p ja q on kauguskallangu koefitsiendid, l ja m suundkallangu koefitsiendid.

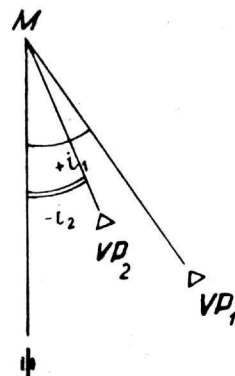
Koefitsiendid p, q, l ja m arvutatakse välja kas liht- või kümnendikmurdudes ja evivad vastavalt saadud aritmeetilisele tehingule kas + või — märki.

Joonis 5.

Joonis 6.

Joonis 7.

Järgnevalt kantakse leitud koefitsiendid planketi vastavasse lahtritesse oma märkidega (kas + või —), välja arvatud koefitsient q , mis kantakse planketile alati miinusemärgiga. q kantakse planketile miinusemärgiga seepärast, et vältida mahaarvamise tehingut ja teha selle vastu liitmise tehing.

Lõhkemise kaugus- ja külgakallangu märki ja suurust määratakse järgmiste valemite põhimõttel:

1) kauguses $h = p.VP_1$ vaatlusele — $q.VP_2$ vaatlusele;

2) suunas $\beta = l.VP_1$ vaatlusele + $m.VP_2$ vaatlusele.

Vaatluspunktide vaatlused võetakse tuhandikes, paremal + märgiga ja vasakul — märgiga. Koefitsiendid võetakse oma märkidega.

h juures + märk tähendab tagalanget ja — märk eellanget.

β juures + märk tähendab paremal ja — märk vasakul.

Laskmise käik on analoogiline laskmisele planšetiga.

Näide. Vaatluspunktid asuvad üks ühel, teine teisel pool lasketasapinda. Üks sihiku jaotis vastab 100 m.
 $d_1 = 25$; $d_2 = 40$; $i_1 = 0-80$; $i_2 = 1-40$; $D = 50$.

1. lõhkemise vaatlused: VP_1 — „paremal 0—15“; VP_2 — „vasakul 0—09“
 Käsklus: „3 mürsku! Vasakule 0—01! Sihik vähem 3,5 jaotis! Tuld!“

2. lõhkemise grupi keskmised vaatlused: VP_1 — „vasakul 0—03“ ja VP_2 — „paremal 0—03“.

Käsklus: „Sihik rohkem 1 jaotis! Tuld!“ jne.

Bibliograafia.

Ohvitseride olukorra parandamine Inglismaal.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 13 — 23. 09. 38.)

Inglise ohvitseride olukorda parandati käesoleval aastal palkade suurendamisega, aastames kõrgendamise korra muutmisega, pensionidega jne.

Inglismaal arvestatakse palka päeva kohta. Alamleitnandi päevapalk tõsteti 10 šillingilt 11 šillingile ja 10 penssile (Inglise pound ehk naelsterling [£] on meie rahas umbes 18 kr., shilling [sh.] — 90 senti ja penny [d] — 7,5 senti). 3-aastase teenistuse järele ohvitser hakkab saama leitnandi palka — 13 sh. 6 aastat teeninud ohvitser saab 14 sh. 6 d. päevas.

Seni ohvitseri kõrgendati aastames vaid siis, kui vabanes vastav ametikoht. Seetõttu ainult umbes pooled ohvitserid jõudsid oma teenistusaajal majori aastmesse, kuna ülejäänud lahkusid teenistusest kapteni aastmes 45 a. vanaduses pensioniga 275 £ aastas, millega ilma kõrvalteenistusest ei saa Inglismaal elada. Uue korra kohaselt aastames kõrgendamine teostub väljateenitud aja järgi. Kapteniks ülendatakse leitnant, kes on ohvitserina teeninud 8 aastat, kuna majoriks kõrgendatakse neid, kes on teeninud 17 a. ohvitserina. Vana korra järgi oli vaja ohvitserina teenida kapteniks saamiseks keskmiselt 11,5—17 a. ja majoriks saamiseks — 20 a. Seega uue korra

järgi iga ohvitser võib jõuda majori aastmesse ja sõjaväest lahkumisel saada rahulikku äraelamist võimaldavat pensioni.

Alates kolonelleitnandist ohvitseri kõrgendatakse aastames valiku järgi. Seejuures edasipääsu kiirendajaks on ühest küljest vanuse ülemmäärad ja teisest küljest ajanorm, mille vältel ohvitser võib teenida ühel juhtimise või staabiteenistuse ametikohal. Seni võis vanem juht ühel ja samal ametikohal teenida 4 aastat, uue korra järgi aga ainult 3 aastat. Vanuse ülemmäärad on maaväes järgmised:

	Vana norm	Uus norm
Major	— 50 aastat	47 aastat
Kolonelleitnant	— 55 „	50 „
Kolonel	— 57 „	55 „
Kindralmajor	— 62 „	57 „
Kindralleitnant ja kindral	— 67 „	60 „

Ühes vanuse vähendamisega on suurendatud palkasid. Koloneli palk on 2 £ 18 sh. ja kindralmajoril — 4 £ 10 sh. 6 d. Ka pensioni ülemmäärased on võimalik saavutada varem. Major saab 46. elu- ja 23. teenistusaasta järele 407 £ pensioni aastas, kolonelleitnant 46. elu- ja 23. teenistusaasta järele 543 £, kolonel 52. elu- ja 28. teenistus-

Veltveebel

Mihkel Liivas 50-aastane.

01. novembril s. a. pühitseb veltveebel Mihkel Liivas oma 50. sünnipäeva.

Juubilar sündis Saaremaal Mustjala vallas. Hariduse omandas Mustjala kihelkonnakoolis.

End. vene sõjaväes teenis 87. jalaväepolgu 20. 10. 10. — 24. 03. 14. Mobiliseeriti 17. 07. 14. ja võttis osa Maaõilmasõjas paljudest lahingutest, saades haavata kahel korral. 22. 11. 17. läks üle rahvuslikku väeossa — 3. Eesti jalaväepolku, kus teenis kuni okupatsioonivägede tulekuni.

Eesti Vabadussõjast võttis osa algusest lõpuni. Teenis Tallinna Tagavarapataljonis ja Soomusrongide Divisjoni tagavarapataljonis veltveebina, võttes osa mitmeist lahinguist.

Üleajateenijana teenib ta Tallinna Komandatuuris alates 25. 10. 22.

Kaasteenijad tunnevad juubilaril sõbraliku, õiglase ja heatahtliku allohvitserina ja soovivad temale õnne ning tervist ja jõudu edaspidises teenistuses, meenutades seda, et vaid üksikud suudavad püsida väärikalt

Veltveebel M. Liivas.

oma kohal nii kaua kui juubilar seda on suutnud.

Peale oma ametiülesannete juubilar võtab osa ka väeosa üleajateenijatekogu tegevusest, olles kogu asutamisest saadik vahetpidamata kas juhatuse või revisjonikomisjoni liige.

Juubilarile on annetatud Kolkaristi teenetemärgi Kuldrist, peale selle evib ta veel Eesti Vabadussõja mälestusmärki ja Läti iseseisvuse 10 aasta juubeli medalit ja end. vene väest Georgi risti.

aasta järele 750 £, kindralmajor 950 £, kindralleitnant — 1120 £ ja kindral — 1300 £.

Peale põhipalga ohvitseridele antakse veel eritasusid ja eesõigusi. Märkimist väärib see, et staapides teenivad leitnandid saavad 2 sh. 6 d, kõrgemad ohvitserid aga 5 sh. lisatasu päevas.

Toodud muudatuste mõju avaldus eriti selgesti 1. aug. s. a. toimunud ohvitseride auastme kõrgendamisel, kus üle 2000 ohvitseri said ülendusi. —m.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

Uusi suure tugevusega soomusplaate.

Võitlus soomuse ja mürsu vahel kestab edasi ja evib relvatehnikas suurt tähtsust. Saksa relvavabrik Fr. Krupp võttis hiljuti patendi uute kõvendatud soomusplaatide peale, mis evivad eriti suurt vastupanu soomusmürskudele. Need plaadid valmistatakse terase sulatiseest, mis kas täielikult või osaliselt asendab niklit.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 13 — 23. 08. 38.)

Inglise 14-mm tt-püss.

Inglise sõjaväes on tarvitusele võetud 14-mm tt-püss M-37, mille pikkus on 163 cm ja raskus 16,3 kg. Padrun kaalub 200 g. Padrunipide mahutab 5 padrunit ja laetult kaalub 1,1 kg. Hea laskur laseb 9 lasku minutis. Iga tt-püssi juures on 200 padrunit ja peale selle puutumata tagavarana veel 40 padr. Lühikestele maadele veetakse 1 või 2 mehe poolt, kuna suurematele kaugustele mootorsõidukil või veokil. Tt-püssi kasutatakse soomusmasinate tulistamisel 300—500 jardi ehk 274—457 m kaugusele.

(„Artilleristische Rundschau“ nr. 9 — 1938.)

*

Inglise 234-mm kahuri omadused.

Inglise sõjaväes kasutatava 234-mm kahuri raua pikkus on 50 kaliibrit, laskeulatus — 27 km, tõstenurk — 5° kuni +35°, horisontaalne laskeväli — 360°, algkiirus — 830 m/sek. Kahuri raud ühes lukuga kaalub 28,5 tonni.

(„Artilleristische Rundschau“ nr. 9 s. a. ja „Militär-Wochenblatt“ nr. 14 — 01. 10. 38.)

Jahisõit Ratsarügemendis.

1. oktoobril s. a. Ratsarügemendi ülema kolonel J. Kurvitsa korraldusel toimus traditsiooniline jahisõit rügemendi ohvitseridele ja port.-aspirantidele. Jahisõidust võtsid osa peale oma rügemendi ohvitseride ja port.-aspirantide veel 2. Diviisi kohtu esimees koltn. G. Samson ja rügemendi ohvitseridekogu reservohvitseride sektiiooni liikmeid: res-ltn. Ilp, res-ltn. Bergmann, res-ltn. Pärilin ja res-lpn. Pett. Võidusõidutee tegelikuks korraldajaks oli määratud ltn. Nolcken. Tee oli valitud väga hästi, alates Tähtvere mõisa laskeväljalt ja lõppedes mitmesuguseid ringe ja käänakuid tehes Vorbuses. Võistlejail tuli läbida pehmeid soid, tihedaid noori metsi, sügavaid ja suuri magistraalkraave, tiik ning ületada palju takistusi: põlluaedu, tormist mur-

tud puid, teesulge jne. Teed tähistasid rebasejäljed, mis olid märgitud paberitükikestega. Tee tähistamisel olid jäetud ca 25—35 m vahed, nii et jälgede lõppemisel tuli neid uuesti otsida, et siis sõitu jätkata. Ligemale üheksa-kilomeetriline jahisõidu maa läbiti 35 minutiga. Võistlusel osutus kiiremaks ltn. B. Taar hobusel „Morgan“.

Rasket võidusõitu jälgisid Vorbuse mõisa tornist Tartu Sõjaväeringkonna ülem kol. Leets abikaasaga, diviisi staabi ülem kol. ltn. Lukas, kohalike väeosade ülemad ja rida teisi kutsutud külalisi.

Pärast võidusõitu oli korraldatud meeleolurikas koosviibimine Vorbuse mõisa parkis, kus rügemendi ülem kol. J. Kurvits ter- vitas külalisi ja võistlejaid.

—1.

Veste.

Reamees Villem Võnkeahel „tegi“ manöövrit ja käis kartseris.

Tema kiri vennale.

Ning tere va vennas!

Nüüd on joh mitu aega sest hetkest ehk momendist mööda läinud, mil Sulle enne manöövreid viimati kirjutasin, aga selle aja sees on nii mõndagi juhtunud, millest Sul va kõrtantvergil pole aimugi ja mida Sa üle- üldse ei oska ette kujutada.

Lugu on nimelt niisugune, et käisin manöövris ja istusin kartseris. Aga ma parem algan ilusasti otsast peale...

Et oli siis üks ilus jumalast antud ilmake seal laagris puie ja järvede vahel, kui meid rivistati üles spordiväljakule (vaata pilt, mille Sulle viimati saatsin), et minna vastasega kontakti. Viimane aga oli juba ammu lahkunud ja vist kusagil kaitsepositsioonid „sisse võtnud“. (Viimane sõna on jutumärkides sellepärast, et see ei taha vist hästi õige olla, kuna positsioone ei saavatki sisse võtta — küll aga napsi ja klaasikese õlut.) Nii et seisime seal platsil umbes kaks ja pool tundi, mille kestel nii mõnigi mees pidi korraldama — muidugi mõista väiksemas määras — kodukaunistuse näituse, s. t. — pidi puistama platsile kõik oma seljakotis

asuva ja ilusasti paberisse pakitud „liikuva varanduse“, et ülemus võiks jõuda otsusele, kas asuvad seal kõik kommentaarides ettenähtud esemed ehk varustuseartiklid ja kas on nad ka erikorraldustes antud järjekorras ladestatud.

Agaga nagu tead, kus on hulk inimesi koos, seal võib ka midagi juhtuda. Nii mõnelgi mehel puudusid saapad (koorma kergendamiseks) või teised vähemad atribuudid. Ka minu otsa vaatas ülemus õige pika ja kaugeletungiva pilguga. Olin juba hirmul, et nüüd läheb mahtraks, sest mul jäi vaskkatlake suure kiirusega viimastest pudrust puhastamata. Agaga ei läinud, sest ülemus astus edasi ja minu süda ronis poolsaapa säärest tagasi roiete vahele.

Lõppude-lõpuks lõppes siiski ka ülevaatus. Ja ma ütlen Sulle: kui juba ülevaatus on läbi, siis võib ka ütelda, et kogu manööver, sest ülevaatus on kõige raskem osa kogu manöövri tervikus, kuna siis mehed asuvad kõik n.-ü. kompaktses massis ülemuse silma all. Manöövris aga on kogu see „lahingudoktriin“ metsade all laiali, kes seal enam kedagi kinni võtab ja ülevaatus teeb.

Oli väga ilus hommik, kui astusime ma-

nõovrisse, nii et päris kahju oli lahkuda laagrist. Sama arvamust jagas ka üks meie rühmaülemaist, kes ka kuidagi ei tahtnud lahkuda laagrist.

Algul läks liikumine väga kiiresti, sest suund oli ju kodu poole. Ja pealegi on parem olla pealetungija osas, sest siis on vähemalt teadmised, et iga samm viib kodu poole, paneb vastane vastu mis ta paneb.

Ja eks ta nii olnudki. Vastane oli positsioonid sisse võtnud ja seal end nii maa sisse „küünistanud“, et mitte teist muidu lahti kangutada ei saanud kui ainult vahekohtu otsusel. Aga kui ta siis ka läks, siis aiva kannad välkusid. Saime ka vange, sest mõned mehed on nii laisad, et ei viitsi joosta ja parem annavad vangi. Aga ka niisugavast tulli meiega pealetungi jooksud kaasa teha, ega koju ikka muul moel saa kui omal jalgel — sanitaarkaarikud ja voo-rid asuvad kaugel tagalas.

Nii läks kogu päev kibedas ründamises, rassimises ja jälitamises.

Oli juba kaunis hämar, kui lõime vastase jällegi vahekohtu otsusel tema positsioonidelt välja ja asusime jälitamisele. Et kontakt või ligem koostöö vastasega oli kadunud (meid ei lastud kiiresti edasi liikuda, muidu oleks vastane jalgu jäänud — nüüdsel ajal aga enam täägivõistlusi ei peeta, olgugi et seda vahel propageeritakse ja treenitakse), siis korjati meid teele kolonni ja alustasime liikumist mööda metsavahe- list teed — julgestatud igasuguste piiluri- tega... Öö oli nii õrn, mahe ja leebe. Mustavas täevas särasid tähed nagu Tõduste Tiiu silmad, kuna Linnutee helendas nagu valge lint, mis kinnitatud meie meeste kiiv- ritele (et omad vastasega sassi ei läheks). Kõrge kuusemets ümber vaikus nagu iga- vene mõistatus, kust ei kostnud muud kui vahete-vahel mõni oksa praksatus hiiliva piiluri jalge all... Astusime jalg jala ette. Uni tükki vägisi laugele, sest terve päev oli rassitud ja süüa sai õhtul enne jälitamise algust — nii siis kõik soodustused heaks uneks. Mõtlesin, mõtlesin aga vahel tund- sin, et maa kadus jalge alt ja siis pidin end korjama maanteelt, kuhu olin sattunud oma liikuva varandusega. Nii kestis see mitu tundi — ikka jalg jala ette, mõte mõtte peale... Viimaks aga olid piilurid siiski vastasega ühendusse astunud. See sündis ühe jõe joonel. Ja olgu see Sulle siinkohal teadmiseks: kui Sa kord kroonusse tuled ja kuskile jõe ääre jõuad, siis peab Sa kohe ettevaatlikumaks muutuma ja mitte enam suitsu tõmbama, sest jõe taga asub harilikult vastane. Mispärast? Aga sellepärast, et

jõed on tankitõkkeks! (Ma ei ütle „tangid“, sest see meenutab rohkem naela- või tule- tange, millistel pole midagi ühist meie aja mõistega — liikuv kindlus!)

Nii siis jõudsime jõe ääre, mille ümbrus oleks võinud väga ilus olla, kuid pimeduse tõttu polnud sellest ilust midagi näha, olgu siis vaid niipalju, et võis kuulda, kuidas vesi tasakesi vulises üle kivide.

Nüüd hajutati meid maastikule laiali. Ikka nii normaalselt, kaks osa esijärku, üks osa varru ehk puutumata tagavarra. Jaoüle- mad ja rühmavanemad olid hoopis pessimist- likus meeolus ja hädaldasid, et ärge te laiali minge, kes teid siis pimedas metsas enam kätte saab. Jäimegi siis lebama peh- mele rohule, mis hingas veel päevast soo- just ja tegi nii vedelaks kogu liha ja luus- tiku. Asusime n.-ü. äraootavale seisukohale, et aovalgel jätkata kallale tungi igasuguste teiste väeliikide tõhusal toetusel, kuna kaasajal jalavägi pole enam üksinda la- hinguväljade emar, vaid nüüd aitavad teda tema täiskasvanud pojad (needsinatsed tei- sed väeliigid).

Oli nii sume ja soe see hilissuvine öö, mil lebasime seal „kaugel, kaugel vaenuväljal“. Vahel harva kostis siit ning sealt üksikuid, salalikult sosistatud sõnu, mõni oksa prak- satus, kusagil eemal koera haugahtus ning jällegi vaikus — veel salapärasem kui enne. Mis ime siis, kui peagi hakkasid kuulduma paremalt ning vasemalt üksikud norsked, mis lasid oletada, et mõned üksikvõitlejad on jõudnud väljaspoole maise olemuse piir- e ja vestlevad seal oma jumalaga. Ja eks ta hakanud minulegi külge. Vabastasin siis selle kehaosa, mida nimetatakse seljaks, lii- kuva varanduse kogumikust, asetasin ta pea alla, võtsin „vindi“ sülle ja jäin kuula- tama maa hingust ning öise taevasosi- naid... Kuskil kõmahtas üksik pauk... „Soh,“ mõtlesin ma, „üks mees on oma päe- vatööga jällegi lõpule jõudnud!“ (Meil tuli nimelt iga „vindi“ peale päevas keskmiselt 1,4 pauku. Seda kõlalist markeerimisvahen- dit kasutati siis ka enamasti öösiti või ti- hedas metsas, kuna päevases olukorras ja lagedal anti tulesüsteemid vastasele teada igasuguste lippudega signaliseerimise abil.)

Kuidas ma lõpuks magama jäin, ei tea, aga ärkasin tugevast vopsust, mille sain oma tanketi lülilu pihta (poolsaapa talla alla). Keegi karjus: „Tormi — marss, marss!“ — Haaratun suurest kohuse- ja süütundest ning käsu reflektorse täitmise vajadusest, kahmasin püssi ja pistsin liduma — ikka teistele järele. Järsku aga komistasin ja kukkusin. Relvaliik mu paremas käes tegi

äkilise haugahtuse, nagu oleks pikne ligemasse puusse põrutanud. Olin teise sunniku unustanud kukestamata... Mets ümbruses kõlas mitmekordselt vastu... Keegi kirus ja vandus seljataga... Ei mina aga hoolinud sellest, vaid vajutasin aga edasi, pealegi kui jooks tundus imelikult kergena, nagu poleks mul üldse mingisuguseid varustuseartikleid ümber olnud. Panin selle muidugi möödunud väikese uinaku arvele.

Minu päevatöö (pauk) oli nakatanud ka teisi ning peagi kärises kogu metsaalune praukudest. Kui palju „päevi“ lendas siin õhku!...

Muidugi ei kannatanud vastase trumminahad seda raginat välja ja ta taandus, nii et saapanaelad välkusid — nüüd juba ilma vahekohtu otsuseta. Taamal teel aga kihutasid suitsevad supikatlad nagu lenduehmatatud pardid, õrritades meid aktiivsemale tegevusele ja edasitungile. Aga mida meie järele liikusime, seda katlad eemaldasid. Nagu horisont, mida kunagi ei taba.

Mitmed kilomeetrid käidud, kuulutati lõpuks vaerahu. Koondusime teele, kus hakati kontrollima varustust, nagu see sarnastel juhtudel kombeks on saanud.

„Kus Teie seljakott on?“, küsib minult järsku rühmavanem, ise nisuke madal mees ja kiiver kuklas, nagu kardaks rohkem tagant tulevaid granaadikilde.

Nüüd siis tuli see kõige põnevam moment. Jah!... Minu liikuv varandus!... Kuhu oli ta siis jäänud?... Ribu-rada mööda jooksid mõtted tuldud teed mööda tagasi... imelikult kergena tunduv jooks... uinak... ärkamine... rünnak... Nojaa! Sinna äraootavale seisukohale ta ikka jäi!

Pidasime siis muidugi rühmavanemaga küsimus-kostmis meetodil pikema lähimaa võitluse maha, mille kokkuvõtte oli järgmine: „Lähete kohe tuldud teed ja ei tule enne tagasi kui seljakott käes!“ Ning juba minu seljataga: „Või tema ligund raiskab riigi vara!“

Rändasin siis üksinda mööda metsi nagu ahastuse eeskujuna ja otsisin kilomeetrite keskel oma kadunud liikuvat varandust. Aga pohlal... pohlal! Kogu metsaalune punetas neist. Suured kui paradiisi-õunad. Ja ega's ma loll polnud, et oleksin ära ütelnud neid söömast. Seljakott võib ju ka oodata. Nii süües ja edasi liikudes ei saanud nagu arugi, kuidas aeg kulub ja maa kadus... Ennäe! Seal lamaski see „osakene minust“ — moondatult kanarbikus kõigi reeglite kohaselt. Haarasin ta vihaga sülle, sest tema ja

„tormi — marss, marss“ pärast pidin kõigele lisaks tegema ligemale 8 kilomeetrit.

Aga eks see lugulaul või kuulujutt oli sattunud juba kompüli kõrvu (kahtlustan kõvasti rühmavanemat), sest vaevalt olin jõudnud korter-bivakki, kui mind juba kutsuti tema palge ette klaarima eritingimustes juhtunud juhtusid päevases olukorras.

Seal polnudki midagi klaarida, sest asi oli selgem kui silmavesi. Tunnistasin kõik üles, et loota pehmemdavatele asjaoludele ja kompüli heasüdamlikkusele.

„Nink Teie reamees Vönkeahel! Mis Teie õige mõtlete, kui niiviisi riigivarandust kaotate. Kas Te's ei tea, et igal artiklil on väeosa templid sees ja oleks nüüd seljakott vastase kätte sattunud, oleks sellel kohe teada olnud, millise väeosaga tal tegemist. See aga on äraandmine ja äraandmist nuheldakse — teate isegi millega...“ (sellejuures tõmbas ta endal parema käega üle kõrisõlme, tehes ise imelikku häält keelepära ja suulae abil).

Miks ma's ei teadnud. See sümboolne žest tõendas rohkem kui kõik maailma sõja- ja ilukirjandus kokku.

„Nii et võtke siis selle eest 7 ööd ning 7 päeva kartseri aresti, mis on küll kerge karistus, aga manöövri olukorras aitab sellestki. Kõik!“

Viimane sõna sisemäärustiku kohaselt tähendab, et sellega on jutul lõpp ja kõnetatav peab minema ning ei ole mitte enam edasikaebamise ehk apellatsiooni võimalusi.

Alalistesse asukohtadesse jõudnud, läksid mitmed päevad mööda, ilma et oleks midagi minu kartserist kuulda olnud. Helligitasin juba lootust, et „vanal“ asi ununenud, kuna meie dialoogi juures polnud ka tunnistajaid. Aga kus sa sellega. Viivitus seisis vaid selles, et parajasti oli arestimajas (meie keeles nimetatud: puhkekodu ehk villa Üksindus) käimas remont, mis andis vaid ajapikendust.

Ühel õhtul siis veltveebel käskis mul garnisonimäärustikus kommenteeritud esemed kaasa võtta ja asuda n.-ü. üksikvõitleja väljaõppele üksikus kongis.

Äsasin palitu kaenla alla ja läksin komandantuuri, et end registreerida ehk „sisse möldida“, nagu seda peab tegema iga kodanik 24 tunni jooksul, kes vahetab korterit. Ees oli juba palju poisse — kõigil palitud kaenla all — nagu oleks linnas korterikriis ja otsitaks nüüd uut ulualust vastehitatud majja. Uustulnukale aga naeratati vastu, nagu oleks tahetud ütelda: „Näh — veel üks nihilist!“ Loeti meile seal siis ette

igasugused sundmäärused, millised valitsemas „puhkekodus“: ei tohi laulda ega mängida, ei tohi läbi akna kõrvaliste isikutega juttu ajada, ei tohi sopakirjandust lugeda, ei tohi suitsetada jne. jne.

See oli nii umbes kell 1945, kui väljusime komandantuurist, et minna sundasumisele. Oli umbes manöövri kompani suurune osa poisse. Niil... Nagu sa tead, õnnestus mul kunagi arstilt välja pressida luba pikkade juuste kandmiseks, sest mu peanahk on ju lapsest saadik nihuke õrn ja hell. See asja-olu tuli mulle nüüd kasuks, sest pimedas pargis pistis juustesse oma karbis olevad kolm viimast sigaretti ja paar tikku, et neid kuidagi villa Üksindusse transporteerida. Sellaste ettevalmistustega jõudsimme „kurbuse kindlusse“. Siin ilma pikema jututa arestiruumi korrapidaja rivistas meid koridoris, mis on nii pikk nagu tõelises hotellis — kahel pool aga ukсед... ukсед. Algas inspitseerimine. Ei jäetud kivi kivi peale, kuna torgiti läbi kõik õmblused, palistused, voodri vahed ja saapatallad — kas ei leidu seal keelatud asju. Ja huvitav lugu: nagu selgus, polnud meie hulgas ainustki suitsumeest, ükskõik kellelt seda küsiti. Nii andsin ka mina end üles täiskarsklasena ja mittesuitsetajana. Peale seda tublit desin-fektsiooni avati üksikelamute ukсед ja meid käsutati sisse.

Sa ei oska ette kujutada seda jubedat värinat, mis jooksis üle keha kui mu seljataga suleti uks, mis tähistas mu eraldamist muust maailmast seitsmeks päevaks... Praegu veel tunnen seljal külmavärinaid, kui mõtlen sellele.

Siis hakkasin ligemalt kongi vaatama. Hiiglama tore tuba, otsekui III klassi vaguni kupee. Ainult selle vahega, et vagunis pole ülestõstetav nari lukustatud, siin see aga tabaga sein küljes kinni nagu 7-Moosese raamat. Laed ja seinad valgeks värvitud, aga neid puutada ei tohi, siis määrub kohe ära. Akendel muidugi korralik võre ees, mitte niisugune okastraadist punutud sõrestik nagu meie vallamaja arestiputkal. Mis aga kõige uhkem — villas asus keskküte, millest aga palju kasu polnud nagu hiljem selgus. Ohtuti seal torudes vahel plöksus küll, aga rohkem ka midagi.

Peagi vaibus puhkekodus sisseseadmise ja askelduse kolm — siis jäid vaid koridoris jalutava tunnimehe taktis sammud. See seisatas viivu ukse sees oleva aknakese taga ja tonksis siis jälle eemale...

Magamine kujunes üle ootuste halvemaks. Arvasin, et see toimub täies riietuses, aga kus sa sellega. Kui olin vaevalt ülesupi-

tatud narile pikali heitnud ja palitu peale tõmmanud, plöksatas juba „numbri“ uks ja korrapidaja astus sisse ning tegi loogiliselt selgeks, et magama peab pesu väel, kuna ülejäänud kattevara tuleb panna taburetile korralikult järjestatud lademesse.

Ja nii kestis see seitse päeva! Esimesel ööl polnud viigagi, kuid juba teisest edasi jäid lihatoed nii kangeks ja valusaks, et arvasin: see on maailma kõige suurem piin! Aga see pole õige, sest juba teise päeva õhtul seltsis hullem — suitsunälg! Oma kolm sigaretti sain vargsi ära tõmmata sel ajal kui vahete-vahel käisin „teatud kohas“ ja tunnimees ukse taga pidas vahti. Eriti andis see nälg end tunda pärast „sööma-äga“, mis koosnes veest, leivast ja soolast. Sool-leib! Kurioosum! Kui teistsugune oli see sool-leib siis, kui teda toodi Sinu ristsete ajal. Oh jumal kus oli pirukaid, vorste, torte ja teisi asju, millistele mõteldes jätsingi söömata oma „soola-leiva“.

Järgmisena tungis kallale igavus. Jalutad küll ühest kongi otsast teise nagu krahv Monte-Kristo ja mõtled igasugu mõtteid, aga siis on kohe korrapidaja ukse taga ja hädaldab, et kas tahad pörandale vagu sisse ajada või? Lugemismaterjali polnud mingisugust, kui siia mitte arvata „Martin Lutheri elulugu“, millise komandant oli andnud „patustele“ meelega parandamiseks. Aga seegi oli nagu riivitud kapsas — ühesõnaga — äraloetud. Hakkasin end siis tihemini välja küsima, et saada vaheldust elukoha suhtes, kuid peagi sai korrapidaja nõksust aru ja lubas kohale kutsuda arsti, et kontrollida, kas minu tervislik seisukord nõuab sage-dast väljaskäimist. See argument ehk fraas lõi mind roopast välja ja nüüd jäin hoopis kurvaks. Mõtlesin: „Oleks nüüd iga väljalastud pauk päevaks!“...

Suursündmuseks oli kolmas päev, mil anti harilikku toitu, s. t. supid, praed jne., ning lubati kolmveerand tunniks välja jalutama. See oli juba nagu möödunud aastal palmipuie pühal Tõdustel, mil istusin seal kaetud laua taga Tiigu leeripeol. Siis käisin Tiiguga jalutamas „tare taga tammikus“, siin aga oli selleks traataiaga piiratud ruum 15 korda 25 meetrit. Ja sellegi juures tunnimees püssiga, kes jälgis igat käe taskupistmist ja sealt väljavõtmist.

Ja nii edasi. Lõpuks hakkas see elu tüütama. Ning siis vandusin maha mitte enam teha sarnast pattu, mis mind tooks uuesti nende seinte vahele, kus valitseb alaline ohkamine ja mõtete näriv üksildus. Aga veel seisab ees 7 kuud teenistust ja selle aja sees võib nii mõndagi juhtuda.

Kokku võttes võin ütelda: kui põrgus on üks piin olemas, siis kartseris on neid kaks: suitsunälg ja igavus!

Lõpetan selleks korraks, sest korrapidaja karjub juba loenduseks paigale ja seal peab ju esinema kui „mundris südamevallutaja“. Eks edaspidi kirjutam midagi lõbusamat, praeguse kirja lõpp muutus tõesti liiga eeleiliseks!

Ole Sa siis meheks ja jää terveks
vend Villem.

P. S. Ära Tõduste Tiivule räägi, et käisin kartseris, muidu latrab terve küla täis.

Sama.

Juriidilisi küsimusi.

1. Küsimus: Üleajateenijal, kes on lähetatud palganormide II rajoonist palganormide I rajooni kestusega üle kahe kuu ja seetõttu saab palka ajutiselt I rajooni normide järgi, täitus lähetuse ajal 10 aastat vahetpidamata kestnud üleajateenistust. Kumma rajooni palganormide järgi on tema õigustatud ühekordset lisatasu saama?

Vastus: Üleajateenijate teenistusvannuse-tasu ja ühekordsete lisatasude seadluse (RT 1937, 65, 556) § 4, mis käsitleb ühekordsete lisatasude maksmist, mainitakse kolme ja kuue kuu palkasid, kuid ei ole määratud, missuguse palgamäärade järgi lisatasud kuuluvad väljamaksmisele. Õigusnormide tõlgendamise üldreeglite järgi kuuluvad rakendamisele need materiaalsoiguslikud normid, mis on kehtivad õiguse tekkimise ajal. Kuna küsimuses tähendatud üleajateenija 10 a. teenistuse eest ettenähtud ühekordse lisatasu saamise õiguse tekkimise ajal oli õigustatud saama palka I rajooni normide järgi, siis tuleb asuda seisukohale, et tema on õigustatud saama ühekordset lisatasu I rajoonis ettenähtud palganormide järgi.

2. Küsimus: Kas puhkusel viibiv sõjaväelane on õigustatud kasutama puhkuselt tagasi ilmudes sõjaväe sõidupiletit sõiduks väeosa alalisest asupaigast laagrisse, juhul kui väeosa sõjaväelase puhkusel oleku ajal on asunud oma alalisest asupaigast laagrisse?

Vastus: Ametisõitute tasu seaduse (RT 1935, 33, 285) § 8 ja Veomäärustiku

(RT 1928, 55, 342) § 17 järgi ametisõitute puhul tasutakse sõidukulud riigi arvel või antakse välja sõjaväe sõidupilet. Kuna antud juhtumil sõjaväelane puhkuse lõppemisel on kohustatud ilmuma oma alalise teenistuskohalta, s. o. väeosa alalisse asupaika, mitte aga laagrisse ja et sealt tema laagrisse asumine on tingitud ametikohuste täitmisest, siis järelikult tuleks ka selleks otstarbeks ettevõetud sõitu väeosa alalisest asupaigast laagrisse lugeda ametisõiduks.

Neil põhjustel tuleb asuda seisukohale, et puhkusel viibiv sõjaväelane, juhul kui väeosa sõjaväelase puhkusel viibimise ajal on asunud oma alalisest asupaigast laagrisse, on õigustatud kasutama puhkuselt tagasi ilmudes oma alalisse teenistuskohalta sõjaväe sõidupiletit sõiduks oma alalisest teenistuskohast väeosa laagri asupaika.

3. Küsimus: Sõjaväelane oli lähetatud laagrist linna, kusjuures lähetus kestis 9 tundi. Kas tähendatud sõjaväelane on õigustatud nimetatud päeva eest saama laagri kui ka lähetamise päevaraha, või ainult ühte neist?

Vastus: Ametisõitute tasu seaduse (RT 1935, 33, 285) § 20 ja Manöövri-, laagri- ja navigatsiooni päevarahade seadluse (RT 1933, 619, 575) § 4 järgi lähetamise- ja laagripäevaraha arvestatakse lähetatu ärasõidu või väeosa alalisest asupaigast lahkumise momendist kuni lähetatu tagasisõidu või väeosa alalisse asupaika tagasisõidumise momendini iga 24 tunni eest. Manöövri-, laagri- ja navigatsiooni päevarahade seadluse § 3 järgi laagri päevaraha makstakse ainult tegelikult laagris viibitud aja eest, arvates juurde teel viibimise aeg. Sama seadluse § 5 järgi laagri päevaraha maksmisel ei maksta mingisuguseid muid lähetusest tingitud lisatasusid.

Neil põhjustel tuleb asuda seisukohale, et kui küsimuses tähendatud juhul läkitamine kõigiti vastab Ametisõitute tasu seaduse § 15 ülesseatud tingimustele, siis on lähetatu õigustatud saama üksnes ametisõidu päevaraha, mitte aga ühtlasi laagripäevaraha, kuna antud juhtumil saadav läkitamise päevaraha kõrvaldab laagripäevaraha saamise õiguse.

— lu —

Reservohvitserid!

Tellige ja lugege
„SÖDURIT“

Vastutavtoimetaja major Alfred Luts. Tegevtoimetaja kapten Martin Nurk.

- „Noh, mis sinuga on juhtunud?”
 — „Ei midagi erilist, istusin suvel kartseris...“

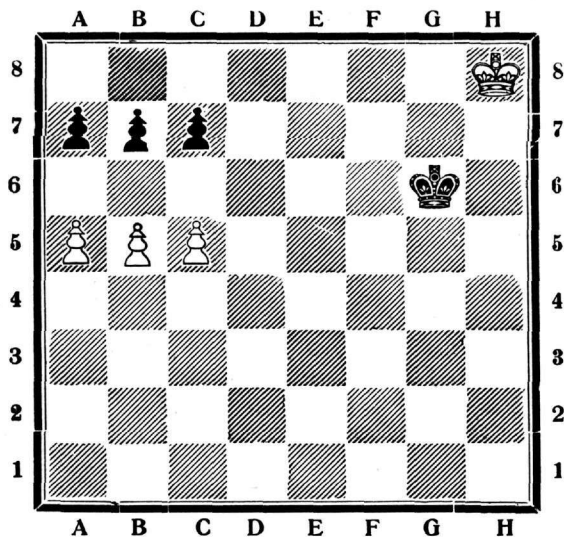

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Võistlusülesanne nr. 1.

Mustad.

Valged.

Valged algavad ja võidavad.

Lahendus saata hiljemalt 10. novembriks s. a. toimetajale aadressil — K. Rootare — Sv. Staabi IV osak., Pagari 1, Tallinn.

Ülesannete lahendusvõistlus.

Lõppeva aasta viimastel kuudel ilmuvad „Sõduri“ malenurgas viis võistlusülesannet. Ülesanded on koostatud jõukohastena ka vähemvilunud lahendajaile.

Punkte antakse lahendajaile igalt ülesandel kaks, kuna iga lisalahendus selle leidumisel annab ühe täienduspunkti.

Viielt võistlusülesandel kogusummas enam punkte kogunud lahendaja saab auhinnaks tasku-

malendid. Kui võrdse punktide arvuga lahendajaid on mitu, jagatakse nende vahel loositeel kahed taskumalendid.

Iga võistlusülesande lahendusega ühelajal avaldatakse ka lahendajate tabel punktide seisuga.

Võistlustest võib osa võtta ka varjunime all, kusjuures lahendaja isik jääb ainult toimetaja teada.

Võistlusülesannete lahendused saata toimetajale ülesande all näidatud tähtjaks ja aadressil.

Ülesande nr. 22 lahendus.

Nagu nähtub alltoodud variantidest, ei tohi mustad jätkata 1... Lf6:a1, kuna valged vastavad: 2 Ld1—g4 La1—f6 3. Oc1 : h6 Rd7—e5 4. Rf5—e7+ Kg8—h8 5. Oh6 : g7+ Lf6 : g7 6. Lg4—h5+ Lg7—h7 7. Lh5 : h7 matt.

Kui 2... Kg8—h8 (Re5 või Rf5 järgneb 3. L : g7 matt), siis 3. Rf5 : g7 La1 : g7 4. Lg4—h4 f7—f5 (Re5 5. V : e5 või f6 5. O : h6 Lf7 6. Og7+ K : g7 7. Lh7 matt) 5. Oc1 : h6 Lg7—h7 6. Lh4—d4+ Kh8—g8 7. Od3—c4+ ja valged võidavad.

Kui 3... La1—c3 (Vg8 4. Lh5 L : g7 5. O : h6 jne.), siis 4. Rg7—f5 Lc3 : e1 5. Kg1—g2 Vf8—g8 6. Oc1—b2+ f7—f6 7. Lg4—h5 Vg8—g5 8. Lh5 : h6+ Kh8—g8 9. Od3—c4+ ja valged võidavad.

Kapten V. Ugandi

Sõjatopograafia

Hind 2 krooni

Müügil „SÕDURI“ toimetuses,

Tallinn, Sakala 33

Telef. Sõjaväe 1-63

ILMUS TRÜKIST

Sõjavägede Staabi
VI Osak. väljaandel

Suuskratturi eeskiri

HIND 75 senti

Müügil „SÕDURI“ toimetuses

Tallinn, Sakala tän. 33. Tel. Sõjaväe 1-63